

TENDENS: SKIFTE I NARKOTIKAPOLITIKEN

Socionommen

EN TIDNING FRÅN AKADEMIKERFÖRBUNDET SSR

#1
2024

Missa
intel!

GRANSKNING

Så ser socialtjänstens ekonomi ut under 2024

VERKTYG

Så jobbar skolsociala team med frånvarande elever

“Det är sällan som socialtjänsten ingriper mot de omfattande begränsningar och den kontroll som omgärdar ungas liv.”

EN KRAFT MOT HEDERN

Soleyman Ghasemiani tar strid mot hedersnormer och för alla barns lika rätt

ANNONS

FREDRIKSDAL

Ett utrednings- och behandlingshem
för familjer med barn i åldrarna 0-13 år
och blivande föräldrar

Tel. 0380 - 261 10
www.utredningshem.se

ANNONS

Söker du LSS-placering?

Vi har lediga platser och finns på flera platser i landet. Mo Gård har 75 års samlad erfarenhet och specialiserad kompetens kring kommunikation, kombinerade funktionsnedsättningar och utmanande uttryckssätt. Vi är ett stiftelseägt idéburet kunskapsföretag som erbjuder individanpassade helhetslösningar inom boende, daglig verksamhet och anpassad gymnasieskola till personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism.

Välkommen att besöka Lediga platser på vår hemsida och ta kontakt med våra kunniga placeringsrådgivare:

✓ placeringsradgivare@mogard.se ☎ 010-471 67 00

mogard.se

MO GÅRD

En bra socialtjänst kostar pengar

En av tre socialtjänster får mindre pengar att röra sig med under 2024, jämfört med 2023. Det visar Socionomens granskning av socialtjänstens budget för 2024.

I lika många kommuner får socialtjänsten oförändrade, respektive större budget jämfört med året innan, men i flera av dessa kommuner räcker pengarna ändå inte till att upprätthålla nuvarande nivå på service. Konsekvensen? Att socialtjänsten på många håll prioriterar bort förebyggande insatser, daglig verksamhet för funktionshindrade och annat som inte är lagstadgat. Pengarna räcker helt enkelt inte. Så ser den bista verkligheten ut, samtidigt som vi har en våldsvåg som sveper över landet och den politiska debatten mer än någonsin fokuserar på det tidiga, förebyggande arbetet.

I VÅR BUDGETENKÄT, som gått ut till alla landets kommuner, vittnar en del av svaren om en frustration och i vissa fall uppgivenhet. Flera respondenter menar att om resurserna fortsätter att krympa måste förväntningarna på socialtjänsten från såväl politiker som medborgare förändras. Det är lätt att prata om vad som behöver göras men utan de resurser som

krävs så är risken stor att det bara blir tomt prat. Men om vi inte satsar på förebyggande arbete så kommer prislappen att bli väldigt hög på sikt, både i kronor och ören, och i mänskligt lidande. Det här vet förstås våra politiker, ändå väljer många att stoppa huvudet i sanden.

HELA RESULTATET av Socionomens undersökning kan du läsa i det här numrets tema. På socionomen.se kan du också ta del av svaren på kommunnivå och se vilka kommuner som ger socialtjänsten ökade anslag. För de finns ju också, vilket är viktigt att påpeka. I dem är det framför allt barn och unga som får större resurser. Återstår att se om det mesta äts upp av fler dyra institutionsplaceringar, eller om en del också kan gå gå till just det tidiga och förebyggande arbete som de flesta ändå tycks vara överens om behövs.

Annika Sjöberg
Chefredaktör

Socionomen

Socionomen är Sveriges ledande oberoende tidskrift för kvalificerat socialt arbete och psykoterapi. Den är prenumererad och utkommer med åtta nummer per år. Ägare är Akademikerförbundet SSR. Tidskriften Socionomen, A4, Bondegatan 21, 116 33 Stockholm
Besök: Bondegatan 21

Socionomen ansvarar ej för inskickat material som inte är beställt.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Annika Sjöberg
0706-58 88 95
annika@socionomen.se

**DIGITAL REDAKTÖR
& REPORTER**

Tommy Johansson
0702-17 74 54
tommy@socionomen.se

ART DIRECTOR

Louise Bååth
louise@a4.se

SKRIBENTER

Tommy Johansson
Fredrik Rubin
Karin Persson
Annika Sjöberg
Viktoria Myrén
Tim Andersson
Fredrik Söderlund

REDAKTIONSRÅD

Socionomen har två redaktionsråd, ett bestående av forskare och ett med yrkesverksamma socionomer. Mer information finns på socionomen.se.

FOTO OMSLAG

Anna-Lena Lundqvist

PRODUKTION

A4 Text & Form

SOCIONOMEN.SE

Nyheter och fördjupning om
socialt arbete och psykoterapi

PRENUMERATION

Akademikerförbundet SSR
08-617 44 00, knappval 5
prenumeration@akademssr.se
Prisuppgifter och info finns på
socionomen.se/prenumerera/

ANNONSBOKNING

AdSales Group AB
Joel Pehrsson
joel@adsales.se
072 - 590 25 32
Utgivningsplan på
socionomen.se/annonsera/

TRYCKERI

Norra Skåne Offset,
ISO 14001- och
ISO 9001-certifikat.
Socionomen finns även som
taltidning. Kontakta redaktionen
för information.

Akademikerförbundet SSR

07 I KORTHET

Aktuellt: Kriminalvården bryter mot lagen då häktade barn hålls isolerade för länge.

14 NY SYN PÅ NARKOTIKA

Tendens: Efterlängtad fokus på skadereducerande insatser i narkotikautredningen. Vad blir nästa steg?

18 EKONOMISK KRIS SLÅR HÅRT

Tema: I var tredje kommun tvingas socialtjänsten att dra ner under 2024. Många oroar sig för den långsiktiga effekten.

32 SOLEYMAN GHASEMIANI

Mötet: "Skolan ska vara en plats för lek, kunskap och utveckling."

Soleyman Ghasemiani kämpar för att alla barn ska vara fria och behandlas lika.

Två av fem socialtjänster tror inte att de kan upprätthålla nuvarande nivå av service till medborgarna.

ILLUSTRATION: JENS MAGNUSSON

40 SAMORDNAD VANDRING

Bildreportage: I Järva samarbetar olika föreningar, socialtjänsten och polisen kring nattvandringen.

48 SKOLSOCIALA TEAM

Verktyg: I Skarpnäck får det skolsociala teamet frånvarande elever att återvända till skolan.

53 NYTT OM INSATSER FÖR GÄNGKRIMINALITET

Forskning: Kunskapsöversikt av SBU ger nya perspektiv på kampen mot kriminella gäng.

DESSUTOM I SOCIONOMEN

FRÅGA EXPERTEN 12 DEBATT 58
SETT, LÄST, HÖRT 60 KRÖNIKA 62

Var och en som är placerad hos Insikten ska få bästa möjliga behandling, och en meningsfull utveckling till det bättre.

BARN OCH UNGA

VUXNA – Masgården, vårt nya fina boende i Dalarna

Lediga platser
på nya Masgården

HVB • Familjehem • Stödboende

Boende för barn och ungdomar med **autism** och **andra neuropsykiatriska funktionsnedsättningar**. Placering sker i **den lilla kontexten** (2-5 platser) i något av våra HVB, familjehem eller stödboenden.

Sol • LVM • Rättspsykiatrisk slutenvård

Nytt högspecialiserat boende för vuxna med långvarig komplex psykiatrisk problematik, ofta i kombination med riskbeteenden, kriminalitet och missbruk. Målet är att möjliggöra en så normalt fungerande och meningsfull vardag

som möjligt för våra boende. Riskbeteenden, behov och mottaglighetsfaktorer kartläggs av psykolog i enlighet med **RBM-modellen** för värltade, fungerande och riskförebyggande vårdinsatser som bidrar till ökad psykisk stabilitet, färre incidenter och ett bättre mående.

25 års erfarenhet av professionellt stöd och omsorg som hjälper boende att utveckla sin självständighet och förbättra sin livskvalitet

Insikten finns i Sala och erbjuder fostran, omsorg och behandling i boenden och familjehem från Dalarna till sydligaste Skåne. Vi arbetar enligt evidensbaserade metoder med stöd av våra psykologer och läkare. Besök oss gärna på www.insikten.info eller scanna qr-koden.

För placeringsförfrågan: 010-16 00 676

ANNONS

En chans för familjen

Grödbygården ligger i nordöstra Skåne, i en by omgiven av hav, sjöar och bokskogar. I frisk miljö skapar vi förutsättningar att ta fatt i den utvecklingstråd som slagit knut baserat på vår långa erfarenhet och unika kompetens. Genom behandling hjälper vi barn och föräldrar till trygga relationer. I utredningsuppdrag vägleder våra noggranna observationer till val av insatser.

Vill du veta mer? Ring 0456-229 41 eller besök www.grodbygarden.se

Grödbygården
EN KUPAD HAND FÖR LIVET

Stiftelsemedel.se
Pengar från en stiftelse som söker dig!

PROFESSOR BROR GADELIUS MINNESFOND

Stiftelsen delar ut bidrag till hjälpbehövande i öppen psykiatrisk vård och anslag för vetenskaplig psykiatrisk forskning i Sverige.

Ansökan för hjälpbehövande skall göras genom personligt brev. Till brevet bifogas ett antal bilagor inklusive intyg från ansvarig personal inom psykiatrisk vård.

För utförlig information:
www.stiftelsemedel.se/stiftelsen-professor-bror-gadelius-minnesfond/

Ansök senast 240215

I korthet

TEXT: TOMMY JOHANSSON

S FLER NYHETER
FÖLJ FLÖDET PÅ
SOCIONOMEN.SE

FOTO: KRIMINALVÅRDEN

Kriminalvården bryter mot lagen – häktade barn isoleras för länge

KRIMINALVÅRD. Barn som sitter i häkte har enligt svensk lag rätt till fyra timmar isoleringsbrytande åtgärder varje dag. Så ser det inte alltid ut i dag vilket innebär att Kriminalvården bryter mot lagen. Det skriver myndigheten själv på sin webbsida.

– Antalet häktade barn har ökat överlag. Det råder brist på lokaler för isoleringsbryt och många verksamheter har idag små marginaler,

säger Emma Samuelsson, expert på Kriminalvårdens sektion för verksamhetsprocesser på anstalt/häkte.

I ett försök att vända utvecklingen har de häkten som hanterar flest barn, främst i storstäderna, tilldelats extra resurser. Det handlar bland annat om att bekosta övertid och att rekrytera ytterligare personal.

27

Så många procent av alla män i Sverige i åldern 16-29 år upplever att de inte har någon att anförtro sig åt. Det visar nya uppgifter från den nationella folkhälsoenkäten.

Barn som lämnar samhällsvård behöver bättre stöd

BARN OCH UNGA. Det saknas fortsatt tydliga regler och praxis i Sveriges kommuner om ansvaret för unga som lämnar samhällsvård. Det skriver SOS Barnbyar i en ny rapport som visar att ungefär en fjärdedel av alla barn födda 1987, som tidigare varit i samhällsvård, saknar yrke, utbildning och yrkesförberedande träning vid 21-23 års ålder.

SOS Barnbyar vill nu att socialtjänsten, utan att invänta en ny socialtjänstlag, prioriterar de behov som finns bland unga som lämnar samhällsvård, exempelvis hjälp i sökandet efter jobb och bostad.

KALENDARIUM

14/2

Psykoterapins ställning i dag

Tematräff. En heldag som ägnas åt psykoterapins ställning. Hur ser tillgången till psykoterapi ut och hur ser verktyglådan ut? Konferensen hålls i Linköping och sista anmälningsdag är 31 jan. www.akademssr.se

8-10 april

Barnrättsdagarna

Konferens. I vanlig ordning hålls dagarna i Karlstad och temat för årets konferens är Barns rättigheter när föräldrar har svårigheter.

Barnrattsdagarna.se

22-23 april

Kuratorsdagarna

Konferens. Årets omgång av kuratorsdagarna hålls i Lund. Förutom spännande föreläsningar och samtal firas också att Svensk kuratorsförening fyller 80 år.

www.kurator.se

Snart dags för ny omgång av C-uppsatstävlingen!

Ny sajt ska minska risken för skolattacker

FÖREBYGGANDE. Flera samverkande myndigheter har gått samman och startat den nya webbsidan skolattack.se. Sidan vänder sig till alla skolformer oavsett huvudman och samlar svar på olika frågor och kontaktuppgifter till stödtelefon och myndigheter.

– Att samla information om insatser mot skolattacker på en webbplats underlättar det viktiga förebyggande arbetet. För att utvecklingen ska kunna vändas behöver myndigheter och andra aktörer arbeta tillsammans, säger Jonas Trolle, chef för Center mot våldsbejakande extremism (CVE).

Myndigheterna, förutom CVE, som ligger bakom sidan utgörs av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Skolverket och SKR.

Uppmaning om att fasa ut skadlig vård

PSYKISK HÄLSA. I en undersökning som Socialstyrelsen nyligen har gjort konstaterar man att vård som anses onödig eller till och med skadlig för patienter fortsätter att ges bland vårdgivare, trots att det strider mot rekommendationerna i de nationella riktlinjerna.

Som exempel nämner man bland annat att flera regioner fortfarande behandlar patienter med ångestsyndrom med starkt beroendeframkallande läkemedel.

– Drygt 4 000 patienter med ångestsyndrom behandlades 2021 med bensodiazepiner, vilket visar vikten av att fortsätta arbetet med att fasa ut behandlingen, säger Christina Broman, projektledare för Socialstyrelsens utvärdering.

Samhällsvården av barn och unga ska synas

SAMORDNING. Regeringen har tillsatt en nationell samordnare som ska se över hur det kan skapas fler och bättre vårdplatser för barn och unga i samhällsvård. Bakgrunden är larmet om platsbrist i familje- och HVB-hem, samt när det kommer till stödbanden och Sis särskilda ungdomshem.

– Det är mycket allvarligt att det finns en platsbrist inom barn- och ungdomsvården. Den kan leda

Camilla Waltersson Grönvall

FOTO: AXEL ADOLFSSON

till att barn och unga inte får den vård de behöver och har rätt till, säger socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall (M).

Samordnaren ska göra en genomlysning av platsbristen, ringa in de bakomliggande orsakerna och komma med förslag på förbättringar. I uppdraget ingår också att särskilt se över behoven hos unga som valt att lämna organiserad brottslighet. Arbetet ska pågå fram till den 31 december 2025.

” Då är det det särskilda stödet som åker på stryk allra först. ”

Bo Hejlskov Elvén, psykolog, i en artikel i Göteborgs-Posten om oron bland föräldrar till barn med npf-diagnoser, när Göteborg gör akuta nedskärningar i skolan.

Formad av åren i Etiopien

Under fyra år av sin barndom bodde Åsa Nilssonne i Addis Abeba. Det är en bråkdel av hennes liv men i sin nya bok utforskar hon hur de åren format den person hon är i dag.

När Åsa Nilssonne är elva år flyttar familjen till Etiopiens huvudstad Addis Abeba, där hennes pappa blir Sveriges ambassadör. Det är inte den första utlandsposteringen för familjen men för Åsa får de fyra år hon bor i Etiopien stor betydelse. Och kulturkrocken när hon som 15-åring kom till en internatskola i Sverige blev monumental.

I boken beskriver du att du försökt skriva om åren i Addis Abeba många gånger förut. Varför var det så svårt?

– Det har varit olika anledningar vid olika tillfällen. Första gången var jag till exempel fortfarande ung och för arg. Nu har jag blivit så gammal att jag sett många konsekvenser av hur folk vuxit upp. Sen tänker jag att det är många barn som växer upp flerkulturellt i dag vars föräldrar

inte gjort det, och jag vill att den kunskap jag har ska kunna hjälpa folk. Både föräldrar och barn.

Blev du klokare på hur du själv formats av din flerkulturella uppväxt under arbetet med boken?

– Jag tror det. Det blir så hypotetiskt men jag tror till exempel att den oerhörda vänlighet jag mötte av alla etiopier, både i vårt hus och utanför, var väldigt validerande. Särskilt då mina egna föräldrar inte alltid var så proffsiga.

Sen har erfarenheten av att leva i ett land där människor dör för att det inte finns tio kronor till antibiotika satt spår i mig. Det gör något med ens sätt att tänka politiskt och rättvisemässigt. Att ha en flerkulturell bakgrund innebär också att du kliver in och ur olika jag. Du är inte samma person i de olika kulturerna och kan tycka bättre eller sämre om de olika jagen.

Du tar också upp hur språket är med och skapar och begränsar oss. Berätta.

Det kan vara att man bara känner sig som sig själv om man får prata ett visst språk. Eller att man förknippar ett språk med någon eller något man tycker mindre bra om. Själv är jag ett stort fan av biblioterapi och du kan åstadkomma väldigt mycket genom att till exempel läsa på det språk du är obekvämt med. För egen del så förändrades min relation till det svenska språket efter att jag fick barn då jag bestämde mig för att prata svenska med barnen. Det var det som skapade magin.

Annika Sjöberg

Skåne stadsmission startar Barns bostad först

Antalet barn som drabbas av vräkningar ökar och problemen handlar ofta om strukturell hemlöshet. Nu har Skåne Stadsmission startat Barns bostad först.

Enligt uppgift från Sveriges Stadsmissioner så saknar över 15 000 barn i Sverige en fast bostad. Statistik från Kronofogden visar också att antalet barn som berörs av vräkningar ökar, från 269 första halvåret 2022 till 345 under första halvåret 2023. Brist på hyresrätter, långa bostadsköer och höga uthyrnings- och inkomstkrav, i kombination med en låg inkomst, gör att tröskeln blir hög för många barnfamiljer att någonsin lyckas få ett förstahandskontrakt.

För att erbjuda barnfamiljer bättre möjligheter på bostadsmarknaden har Skåne stadsmission länge verkat för

ett samarbete mellan ideella organisationer, fastighetsägare och andra aktörer. Det har nu utmynnat i satsningen Barns bostad först, en metod som Skåne stadsmission utvecklat i samarbete med Rädda barnen.

– Idén grundar sig i att barn måste ha ett hem för att kunna bli fungerande samhällsmedborgare. Om man inte har någonstans att bo så blir det svårt att sköta läxor, svårt att ha sociala relationer, ta med vänner hem, ha kalas, säger Sandra Grahn, socialchef

Sandra Grahn

FOTO: PRIVAT

på Skåne stadsmission.

Barns bostad först startade i våren 2023 och handlar i grunden om att motverka strukturell hemlöshet, med ett tydligt fokus på barns fundamentala rättigheter. Just nu är det Malmöområdet som omfattas av satsningen.

Hur har arbetet gått så här långt?

– Det har gått bra. Det vi har sett i flera fall är att när familjen faktiskt får någonstans att bo så löser sig knutarna för alla i familjen. Vi har flera familjer som redan är självförsörjande. När man

”Det här handlar om att vi vill påverka bostadsmarknaden och visa att den här målgruppen också är en intressant hyresgäst.”

inte behöver fokusera på att leta bostad så kan man i stället fokusera på jobb, säger Sandra Grahn.

I dagsläget deltar sju fastighetsägare i och omkring Malmö i Barns bostad först och sedan i våras har var och en av dessa kunnat erbjuda en barnfamilj vardera ett förstahandskontrakt. Upplägget är att Skåne stadsmission ansvarar för rekrytering, urval och matchning av barnfamiljer. De erbjuder också behovsanpassat stöd till familjerna.

– Någon har behövt lite hjälp med hemutrustning, någon har saknat körkort och behövt hjälp vid flytten. Då har vi kunnat gå in och hjälpa till, säger Sandra Grahn.

Fastighetsägarna godkänner från sin sida barnfamiljerna och erbjuder därefter förstahandskontrakt. Vid behov hjälper också Ikea till att möblera lägenheterna. Sandra Grahn understryker att Stadsmissionen inte ska ses som en alternativ aktör på bostadsmarknaden. Det är mer fråga om att lyfta ämnet och behovet, förklarar hon.

– Det här handlar om att vi vill påverka bostadsmarknaden och visa att den här målgruppen också är en intressant hyresgäst. Vi behöver ta hand om barnen om vi vill att det ska gå bra för dem, säger hon.

OM BARNs BOSTAD först går bra i Skåne, kommer metoden då att spridas vidare till andra platser i Sverige?

– Vi hoppas det. När Stadsmissionen provar nya saker så brukar det vara en stadsmission som först gör ett försök. Om det faller väl ut så sprider man sedan kunskapen till andra stadsmissioner.

Arbetet kommer också att följas upp löpande. Det görs genom Malmö universitet där Martin Grander, universitetslektor vid Institutionen för urbana studier, kommer bedriva följeforskning. Det finansieras delvis av Länsstyrelsen Skåne.

– Det är viktigt att vi följer upp metoderna för att se att de faktiskt funkar, både för familjerna och för fastighetsägarna, säger Sandra Grahn. ◀ **Tommy Johansson**

14/11 2023:

”Du kan välja mellan tinningen och halsådran”

14/11 2023:

Hot och våld vardag för personalen på Sis

4/12 2023:

Tjejerna på Sis kräver en systemförändring

22/11 2023:

De vände utvecklingen – nu lockas ny personal till Sis-hemmet

Missa inte vår granskning av Sis på [Akademikern.se](https://www.akademikern.se)

Akademikern.

EXPERTFRÅGAN

Hur minskar vi riskerna vid umgänge?

FRÅGA: En pappa som varit synnerligen våldsam mot de gemensamma barnens mamma har fått rätt till umgänge. Mamman lever gömd och barnen vill egentligen inte träffa pappan. Vad kan göras för att minska riskerna för barnen och mamman?

SVAR: "När det förekommit våld i relationen påverkas alltid barnen. De har nästan alltid bevittnat våldet, och vi vet att de ofta själva utsatts för direkt våld. Därför är det avgörande för barnets återhämtning att inte tvingas till umgänge med förövaren, det vill säga pappan. I en situation där det förekommit våld och där barnen uttalat inte vill träffa pappan är jag ytterst tveksam till om umgänget kan vara för barnets bästa, vilket domstolen ska beakta.

Om domstolen ändå beslutat om umgänge, och socialtjänsten ska verkställa detta är det en fördel om umgänget kan ske i med umgängesstöd. Det bör vara personer med stor kunskap om trauma och om barn som upplevt våld, som kan observera barnets reaktioner på umgänget och föra noggranna journalanteckningar. Om det kommer indikationer på att umgänget är skadligt för barnet kan man öppna en ny utredning. Det kan också vara ett stöd för mamman, som ofta blir väldigt ensam i att försöka motivera barnen tillbaka till den person de är rädda för, och i berätta om barnens reaktioner.

Att barnen inte är ensamma med pappan är också viktigt för säkerhetens skull. Vi kan inte lägga ansvaret för att

inte röja familjens nya adress på barnen. Vi kan prata med dem om att inte berätta det här och det här, men det är oerhört svårt för ett barn att stå emot om pappan frågar. De har levt med ett latent hot om att allt motstånd kan leda till våld.

EN DEL MENAR att vi inte ska prata för mycket med barnen, men de har också rätt att vara delaktiga. De har ett stort behov av trygghet, stabilitet och begriplighet. Därför kan det vara bra

Sara Skoog Waller

FOTO: KAJSA GÖRANSSON

att göra en trygghetsplanering ihop med barnen och professionella som möter barnen. Vilka handlingsalternativ finns om det här och det här händer? Och så vidare. Det kan vara en trygghet om situationen är att de behöver ha ett umgänge, trots att de är rädda och trots de reella riskerna."

Sara Skoog Waller, doktor i psykologi och forskare i könsrelaterat våld vid Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet

HAR DU EN FRÅGA OM SOCIALT ARBETE?

Hör av dig till redaktionen@socionomen.se så förmedlar vi frågan till en expert.

Missa inte vårt

NYHETSBREV!

Håll utkik efter Socionomens nyhetsbrev. Senaste nytt om socialt arbete. Landar i din mejlbox varje torsdag morgon.

Pssst...
Ombärligt
för dig som jobbar
inom socialt arbete
& psykoterapi

NY RIKTNING I NARKOTIKA- POLITIKEN

Den nya narkotikautredningen markerar ett skifte i svensk narkotikapolitik. Nolltoleransen förpassas till historien till förmån för mer skadereducerande insatser. Men hur långt är politikerna beredda att gå?

TEXT TIM ANDERSSON ILLUSTRATION GETTY IMAGES

För ett narkotikafritt samhälle. Så har slagordet låtit för den restriktiva svenska narkotikapolitiken i decennier. Kanske är det snart historia. I den nya Narkotikautredningens slutbetänkande, Vi kan bättre! föreslås att mottot ska bytas ut mot: "Ett samhälle med minskade skador av narkotika." Bakom omformuleringen finns ett rätt radikalt skifte av fokus, från straff och nolltolerans mot vård och prevention.

Anette Skårner, professor i socialt arbete och medlem i utredningens vetenskapliga referensgrupp, menar att vi kan befinna oss i ett paradigmskifte.

– Man har jobbat väldigt bra med ett uttalat brukarperspektiv, och vänt sig direkt till dem som faktiskt är berörda av politiken. Man har också gjort internationella utblickar och pratat med många andra som påverkas på olika sätt. Det har resulterat i mycket bra analyser, säger hon.

De konkreta förslag som presenteras handlar bland annat om sådant som icke-stigmatiserande bemötande, god och snabb tillgänglighet till vård (utan krav på remiss), ökat fokus på skadereducerande insatser, mindre av motprestationer som drogfrihet och ett stärkt förebyggande arbete med barn och unga.

– Det finns många viktiga enskildheter, som att fler grupper, till exempel socialarbetare, ska kunna dela ut Naloxon (ett motgift mot opioidöverdos, reds anm.). Men framför allt är det helheten som är bra – att man sätter människors liv och hälsa i förgrunden på ett väldigt konsekvent sätt.

PÅ MÅNGA PUNKTER gör slutbetänkandet tydligt upp med den traditionella svenska narkotikapolitiken. Det tar dock stopp vid en av dess grundbultar: den över 30 år gamla lagen om kriminalisering av eget bruk. Att se över den ingick inte i utredningens uppdrag, något som Anette Skårner och många andra forskare med henne menar var ett stort misstag av den tidigare regeringen.

”Har de här trettio åren fört oss närmare det narkotikafria samhället? Nej.”

Felipe Estrada
FOTO: PRIVAT

Frånvaron av förslag på det straffrättsliga området blir särskilt påtaglig i ljuset av en ny rapport, framtagen på uppdrag av Expertgruppen för Studier i Offentlig ekonomi (ESO), där tre kriminologer från Stockholms universitet har utvärderat just kriminaliseringen. Resultatet talar starkt emot den svenska linjen. Det konstaterar Felipe Estrada, professor och en av forskarna bakom rapporten.

– Har de här trettio åren fört oss närmare ”det narkotikafria samhället”? Nej. Har vi ett mindre utbud av narkotika i dag? Nej. Har vi färre öppna drogscener? Nej. Färre beslag? Nej.

Konsumtionen då? Den var som lägst precis innan kriminaliseringen 1988, då den hade sjunkit under tjugo års tid.

– Inte heller den narkotikarelaterade dödligheten har gått ned, tvärtom. Alla indikatorer visar att den har ökat, och det kraftigt.

Kriminologernas kritik går långt. Visionen om ”det narkotikafria samhället” har inte bara varit verkningslös, utan direkt skadlig. De åtgärder som visionen har resulterat i ökar stigmatiseringen, kräver väldiga resurser och har inneburit ett motstånd mot skadereducerande insatser.

– Vi har varit väldigt långsamma i Sverige med sådant som sprututbyten, och vi har fortfarande inga brukarum, konstaterar Felipe Estrada.

Men hur vet forskarna att inte situationen hade varit ännu värre utan kriminaliseringen 1988? Det gör de inte, medger de. Det finns ingen kontrafaktisk svensk utveckling att jämföra med. De har också fått viss kritik för sina metodologiska

► tillvägagångssätt, men menar själva att jämförelser med de nordiska länderna bekräftar att Sveriges mer repressiva politik inte har haft några positiva effekter.

– Vår slutsats är att kriminaliseringen har varit ett fiasko och att vi nu borde fundera på avkriminalisering. Frågan är inte om, utan hur, säger Felipe Estrada.

SÅ OM DEN SVENSKA narkotikapolitiken har varit så misslyckad som forskarna bakom ESO-rapporten och många andra i debatten anser – var kommer den ifrån?

Den person som ofta pekas ut som den svenska offentliga drogideologins upphovsman är social-äkaren och debattören Nils Bejerot. Han arbetade nära polisen och fick under 70- och 80-talen politikernas öra genom att peka ut drogerna som ett existentiellt hot mot välfärdsstaten.

– Han drog in hela samhället och sade att det här kommer att gå fullständigt åt skogen om vi inte gör något väldigt drastiskt, berättar Henrik Tham, professor emeritus i kriminologi på Stockholms universitet och en av författarna till ESO-rapporten.

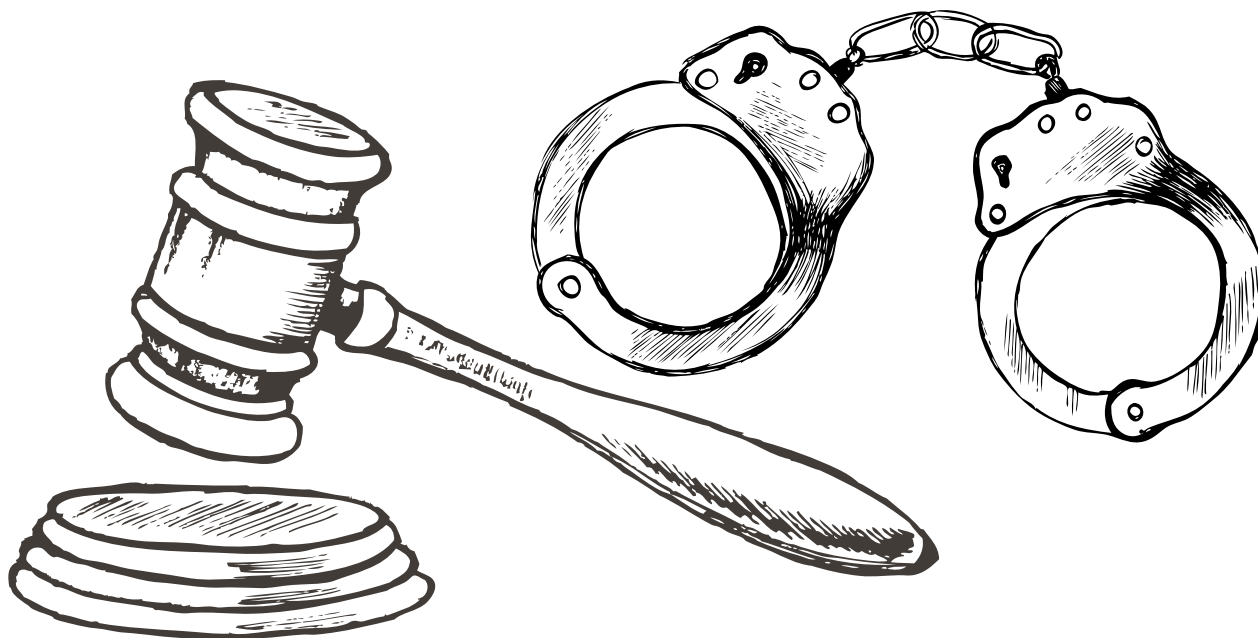
Henrik Tham
FOTO: PRIVAT

Bejerot såg narkotikan som ett slags smitta som spreds exponentiellt: en beroende människa smittade två personer, som vardera smittade ytterligare två. Utifrån det var det logiskt att börja jobba mot brukarna, snarare än distributörerna och de grova brottslingarna. Avskräckning blev en viktig polisiär arbetsmetod. Det skulle, enligt en känd slogan, "vara svårt att vara knarkare".

SVERIGE VAR INTE ENSAMT om sin allt hårdare narkotikapolitik. En liknande rörelse pågick också internationellt men Sverige intog en frontposition. År 1993 infördes upp till sex månaders fängelse för narkotikabruk, för att polisen skulle kunna genomföra urin- och blodprov vid misstanke.

– Vi har försökt ta reda på om det förekommer i något annat land i Europa. Det är möjligt att det gör det, men jag tror att vi är nästan ensamma om den form av masstester som vi genomför. Här om året kom vi upp i 42 000 tester!

Henrik Tham menar att narkotikakontroll med tiden blev ett nationellt projekt. När den svenska arbetsmarknads- och socialpolitiken började

” Jag har svårt att tro att människor i stugorna skulle föredra en ineffektiv och dyr straffpolitik framför en resursomförflyttning för att hjälpa de som är beroende. ”

ifrågasättas internationellt, blev ”den goda svenska narkotikapolitiken” den nya svenska modellen.

– Den blev något som vi kunde samlas runt. När vi gick in i EU 1994 och våra parlamentariker intervjuades, sade hälften av dem att de skulle lära européerna svensk narkotikapolitik. Det var alltså vad man fokuserade på i en tid av krig i forna Jugoslavien och tvåsiffriga arbetslöshetstal bland unga i Europa.

JA, DEN SVENSKA narkotikapolitiken var den bästa i världen. Tills den inte var det längre. Allt fler talar nu om den i termer av ”fiasko”, med Felipe Estradas formulering. Ändå tycks inte någon politisk utredning om avkriminalisering vara nära förestående. När justitieminister Gunnar Strömmer kommenterade ESO-rapporten innan årsskiftet stängde han dörren för en sådan och talade i Sveriges radio om vikten av kriminalisering som norm.

En som är besviken över de ledande politikernas inställning är Inger Forsgren, vice ordförande för Riksförbundet för rättigheter, frigörelse, hälsa och likabehandling. (RFHL) och representant för Nationell samverkan för psykisk hälsa (NSPH) i Narkotikautredningens expertgrupp. Hon bidrog till att få in ett kapitel om Narkotikastrafflagen och argument mot kriminaliseringen i Narkotikautredningen, men hade hoppats på mer.

– Är inte beroendepersoner värda mer än att man inte ens vill utreda frågan?

”Norm” säger Strömmer – ”moralism” enligt Inger Forsgren. Och envishet.

– Har man sagt en sak vill man inte ändra sig. Men intressant är att inför valet senast gjorde tidningen Alkohol och narkotika en enkät, och där framgick att alla partier utom M och S ville avkriminalisera narkotikabruk. Men nu när man sitter vid makten vill ingen kännas vid det. Henrik Tham menar att politikerna inte vågar

sticka ut i den här frågan, av rädsla för att bli kritiserad för att vara ”soft on drugs”. Något som också försvårar diskussionen är att avkriminaliseringen ofta blandas samman med legalisering. Det är en helt annan sak och innebär att också innehav och försäljning skulle bli tillåtet.

– Vi föreslår inte legalisering och har inte utrett det. Den frågan hade krävt en egen rapport. De undersökningar som vi har tittat på tyder dock på att man med legalisering får räkna med konsumtionsökningar, berättar Felipe Estrada.

Kanske förekommer det på sina håll en avsiktlig sammanblandning av avkriminalisering och legalisering. Debatten har länge var starkt tendentiös och ibland vilseledande och populistisk, enligt Felipe Estrada. Han är dock optimistisk om framtiden.

– Allmänheten har vi med oss om den bara får rätt information och inte endast ideologi och skräckpropaganda. Jag har svårt att tro att människor i stugorna skulle föredra en ineffektiv och dyr straffpolitik framför en resursomförflyttning för att hjälpa de som är beroende.

Anette Skärner hoppas nu att Narkotikautredningens förslag verkligen genomförs. I så fall tror hon att ett av dess uttalade mål kan komma att uppfyllas: att den drogrelaterade dödligheten sjunker med tjugo procent inom fem år.

– En förutsättning för att nå målen är att berörda aktörer, stat, region och kommun, verkligen satsar på de här frågorna. Brukare är en grupp som lätt kan prioriteras ned eller bort när det finns andra angelägna problem.

Hon efterfrågar ökade utbildningsinsatser och forskning. Det är något som även Inger Forsgren lyfter behovet av.

– Det gäller i högsta grad socionomer. Om nu hela deras arbetssätt ska förändras i och med den nya socialtjänstlagen är det ett bra läge för kompetensutveckling vad gäller brukares behov. ◀

Inger Forsgren
FOTO: PRIVAT

Socionomen
granskar!

TUFFA TIDER

2024 blir ett knapert år för många av landets socialtjänster, det framgår av Socionomens granskning. Två av fem kommuner har inte ens råd att upprätthålla nuvarande nivå på service. Hur ska socialtjänsten klara uppdraget?

TEXT **FREDRIK RUBIN**

RESEARCH **ANNIKA SJÖBERG, FREDRIK RUBIN**

ILLUSTRATION **JENS MAGNUSSON**

TEMAINNEHÅLL

SOCIALTJÄNSTENS EKONOMI

TUFFA TIDER VÄNTAR

Socialtjänsten i var tredje kommun får mindre pengar under 2024. Men lika många får ökade anslag. **20**

SOCIALTJÄNSTEMINISTERN

“Kommunerna måste prioritera socialtjänsten.” **24**

KARLSKOGAS BUDGET ÖKAR

Trots det räcker inte pengarna. **26**

HOFORS TVINGAS SKÄRA NER

Förebyggande arbete får stryka på foten, i år igen, när anslagen minskar. **28**

KALIX BUDGET OFÖRÄNDRAD

I norr orsakar bristen på personal stora problem framöver. **30**

Inflationen har skenat, Riksbanken höjt räntan och arbetslösheten ökat. Hur man än vänder och vrider på det så är den ekonomiska krisen ett faktum. Frågan är hur det påverkar socialtjänstens möjligheter att hjälpa den i behov? För att få en fingervisning om läget för 2024, skickade Socionomen ut en enkät till landets kommuner med frågor om socialtjänstens budget 2024 i jämförelse med innevarande års, med hänsyn tagen till inflationen. 164 kommuner har svarat.

Svaren vittnar om ett splittrat land där kommunerna har helt olika förutsättningar att hantera en ekonomisk kris. Ungefär en tredjedel av kommunerna svarar att socialtjänstens budget minskar nästa år. För lika många har den lämnats oförändrad respektive ökat. Men viktigt att beakta är att en ökad budget inte är detsamma som en budget i balans. Flera kommuner med ökad socialtjänstbudget uppger att de likväl inte har de pengar som krävs för att möta invånarnas behov.

I SOCIONOMENS enkät blir glappet mellan socialtjänstens behov och tilldelad budget tydligt. Närmre 40 procent svarar att de inte kommer kunna upprätthålla socialtjänstens nuvarande nivå på service till medborgarna och ytterligare 30 procent vet inte om de kommer att klara av det. Men att kunna upprätthålla nuvarande servicenivå innebär inte nödvändigtvis att alla invånarnas behov är tillgodosedda. Bland de dryga 30 procent som svarar att de kan bibehålla nuvarande nivå är det flera kommuner som anger att de redan nu inte ger all den service till invånarna som behövs.

När Annika Wallenskog på SKR får ta del av kommunernas svar på Socionomens undersökning blir hon inte förvånad. Redan 2023 gick många kommuner på knäna. Hon berättar att 83 procent av kommunerna inte räknat upp budgetramarna med pris- och löneökning under 2023, vilket betyder att man fått mindre ersättning än kostnadsökningen.

– Vi ser också att enheterna individ- och familjeomsorg stack ut under 2023 där ungefär

Annika Wallenskog
FOTO: HANS ALM

Simon Vingé
FOTO: THERESIA VISKA

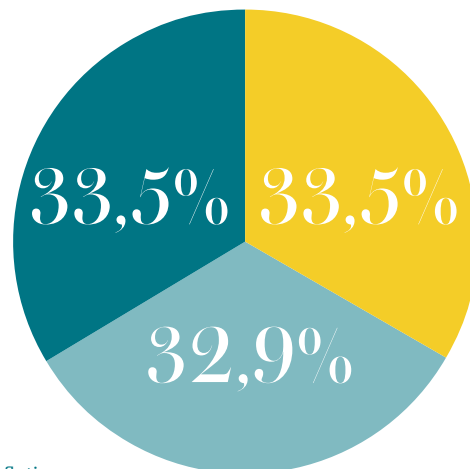
60 procent haft ett underskott på mer än 2 procent av de ramar man fått, trots att kostnaden för ekonomiskt bistånd minskat och har gjort det under de senaste sju åren.

ANNIKA WALLENSKOG listar en lång rad utgifter som belastat socialtjänstbudgeten i många kommuner. Det handlar inte minst om placeringar och äldreomsorg, men också om nya lagkrav från staten som inte finansierats fullt ut. Mycket handlar också om vilket utgångsläge kommunerna haft – och om tur eller otur.

– När räntorna ökar så här kraftigt kan en kommun ha tur med att ha bundit mycket av sina lån. En del kan också ha haft tur, eller skicklighet, och ha löst sin pensionsskuld, medan andra har stora kostnadsökningar för pensioner. Det har en jättestor påverkan, den allra största för många.

Hur ser storleken på socialtjänstens budget för 2024 ut i din kommun jämfört med föregående år?*

- Större
- Mindre
- Oförändrad

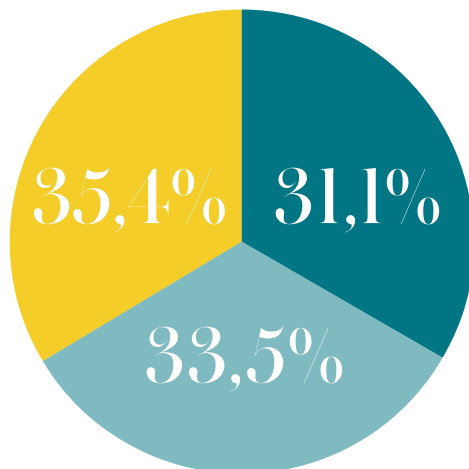
* Justerat för inflation.

164 svar

Bedömer du att socialtjänstens budget för 2024 täcker kostnaderna för att uppehålla nuvarande nivå av service?

- Nej
- Ja
- Vet inte

164 svar

Hur kan påverkan vara så stor?

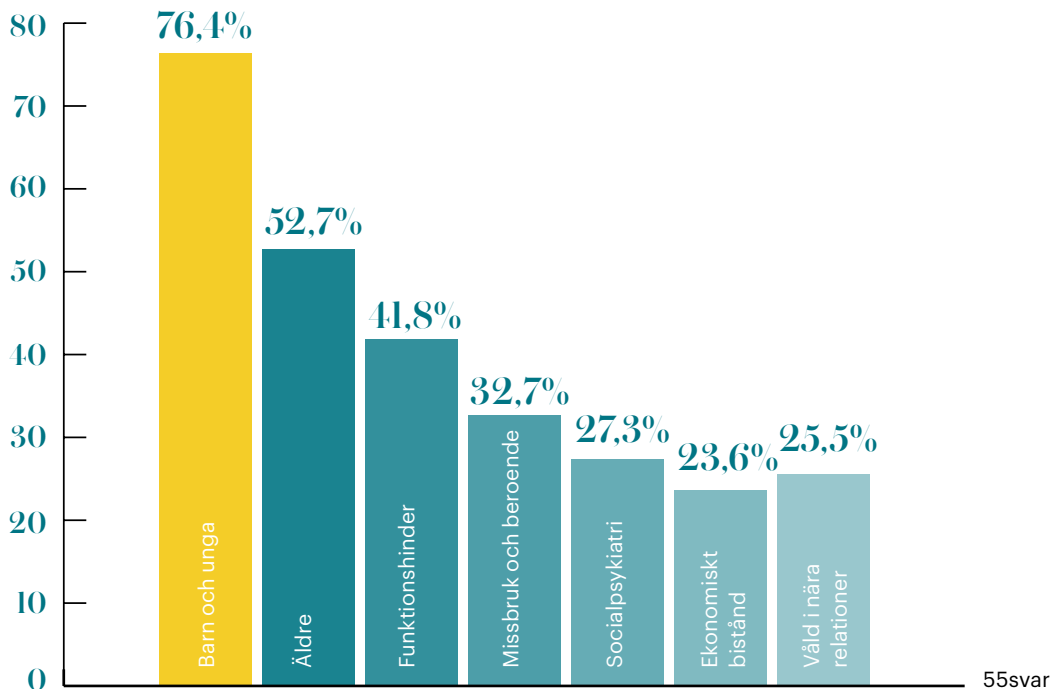
– I Sverige hade vi länge ett system där arbetsgivaren skulle garantera pensionen för alla medarbetare, över en viss lönenivå där statens ansvar upphörde. Den pensionen värdesäkras varje år med prisbasbeloppet. I år ökar prisbasbeloppet med 8,7 procent och nästa år 9 procent, säger Annika Wallenskog och fortsätter:

– Den här skulden är redan stor, och ju högre löneläge en kommun haft desto större påverkan har detta. En del kommuner gynnas i dag av att ha löst ut den här skulden, vilket kostat en hel del pengar.

SIMON VINGE, CHEFSEKONOM på Akademikerförbundet SSR, är inte heller förvånad över de svar Socionomen fått.

– Vi har under många år sett att kommunerna inte räknar upp budgeten tillräckligt, och att de dessutom drar av några procent som socialtjänsten ombuds att effektivisera. De senaste tio åren har jag sällan sett en korrekt uppräknad budget, så jag undrar om de kommuner som säger sig kunna upprätthålla nuvarande servicenivå egentligen har räknat rätt.

De verksamhetsområden som får mer pengar i kommuner där socialtjänsten får ökade anslag under 2024.

► Simon Vinge är kritisk mot regeringens budget som enligt honom innebär en nedskärning av socialtjänsten i en omfattning som inte setts sedan 90-tals krisen.

– Kommunerna får alltså samma pengar som 2023. Det är klart att det här märks. Även om en del kommuner höjer skatterna så viker arbetsmarknaden och intäkterna halkar efter, samtidigt som inflationen är kostsam.

Men regeringen tecknar bilden av en satsning?

– Ja, det är samma gamla. Man lägger några miljoner ytterligare, men kostnaderna ökar med mycket mer så det är egentligen en minskning. De riktade bidragen med några miljoner är ett skämt. Det här innebär enorma nedskärningar, samtidigt som statens satsningar ofta kopplas till ytterligare åtaganden för kommunerna.

Många kommuner har alltså haft en underfinansierad socialtjänstbudget i många år. Wanja Astvik är forskare vid Mälardalens universitet och har i sin forskning tittat på vilka konsekvenserna blir av obalansen mellan arbetskrav och resurser inom socialtjänsten.

– Personal som har otillräckliga resurser att göra sitt jobb försöker ofta kompensera med egna

Birgitta Jansson
FOTO: GUNNAR JÖNSSON

Wanja Astvik
FOTO: CAMILLA WESSMAN

ansträngningar. Man jobbar hårdare, hoppar över pauser och kommer in tidigare eller går senare från arbetet. Att arbeta så under en längre tid gör att många utvecklar en stressrelaterad ohälsa och eventuell efterföljande sjukskrivning. Vissa socialsekreterare väljer att säga upp sig när de inser att jobbet kostar för mycket för den egna hälsan.

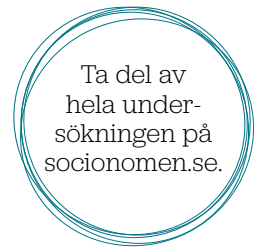
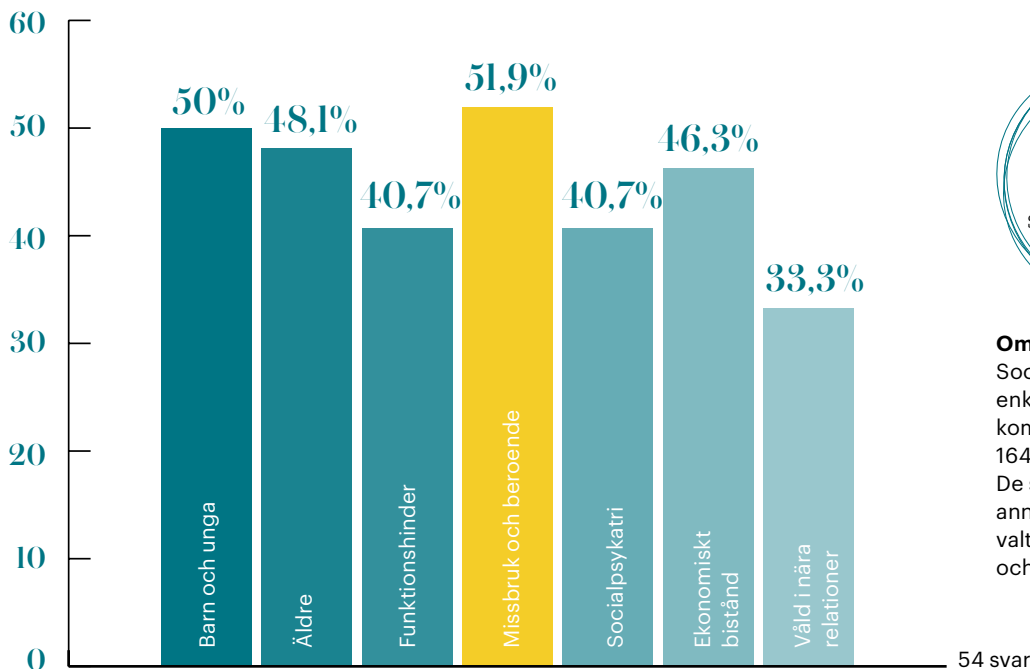
Och hur blir det för den som stannar?

– Ett alternativ är att sänka sin ambitionsnivå, att inte göra det som man förväntas göra enligt lagar och riktlinjer. Det har gjorts många undersökningar som visar att en stor andel av personalen inom socialtjänsten upplever att man inte kan uppfylla lagkraven och får tumma på kvaliteten eftersom man inte har tillräckliga resurser.

EN ANNAN KONSEKVENS av obalansen är att socialtjänsten och äldreomsorgen har svårt att både behålla och rekrytera personal.

– Det är och har varit ohållbart på sina håll, något som nu riskerar att förvärras om man skär ner ännu mer. Det enda sättet att vända den utvecklingen är att erbjuda goda arbetsvillkor där personalen får möjlighet att göra ett gott arbete, säger Wanja Astvik och fortsätter:

De verksamhetsområden som får mindre pengar i kommuner där socialtjänsten får minskade anslag under 2024.

Om undersökningen:

Socionomen mejlade en enkät till alla landets 290 kommuner. 164 kommuner har svarat. De som svarat har bland annat titeln socialchef, förvaltningsdirektör, controller och presskommunikatör.

– Det saknas en ekonomisk förståelse vad nedskärningar leder till i form av stressrelaterad ohälsa och missnöjesrelaterad personalomsättning. Det är både dyrt och ineffektivt att inte försöka skapa bättre och mer hållbara arbetsförhållanden där personalen kan och vill arbeta kvar med sin hälsa i behåll.

TIDIGARE ERFARENHETER av ekonomiska kriser, och dess konsekvenser för den sociala sektorn, väcker nu farhågor om att den sociala sektorn kan komma att drabbas hårt även den här gången.

Birgitta Jansson, doktor i ekonomisk historia och docent i socialt arbete vid Göteborgs universitet, konstaterar att 90-talskrisen fick stora konsekvenser för kommunernas ekonomi, mycket på grund av att arbetslösheten sköt i höjden.

– Behovet av försörjningsstöd ökade markant och man var tvungen att ta ifrån annan kommunal service.

Det mönstret tror Birgitta Jansson kommer att upprepa sig, och att det sannolikt även kommer att drabba det förebyggande arbetet. Den farhågan delas av många kommuner som i Socionomens budgetenkät uttrycker oro över att behöva

” Det är både dyrt och ineffektivt att inte försöka skapa bättre och mer hållbara arbetsförhållanden. ”

dra ner på just förebyggande insatser. Dessutom kan kommunerna tvingas ta till fler åtgärder som liknar dem under 90-talet.

– Då plockade kommuner hem ungdomar från dyrare placeringslösningar, och placerade dem i stället i kommunen – i placeringar som inte var ultimata för ungdomen. En annan risk är att kommuner tar till social dumpning, eller motiverar en minskad samhällsservice med att civilsamhället tar ett större ansvar. ◀

”Kommunerna måste prioritera socialtjänsten”

Socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall lyfter regeringens satsningar men kan inte svara på frågan om kommunerna kan vänta sig ytterligare stöd.

TEXT FREDRIK RUBIN

Imånga kommuner går socialtjänstens budget inte ihop, trots att regeringen skjutit till sju miljarder kronor i ökade generella statsbidrag. För lite, anser såväl SKR som Akademikerförbundet SSR, som menar att regeringens satsningar i praktiken innebär ett minskat stöd, när inflationen räknats in.

Socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall:

– Jag uppfattar att både Akademikerförbundet SSR och SKR är medvetna om den tuffa ekonomiska situation som vi befinner oss i. De har visat förståelse och sagt att det är bra satsningar som regeringen gjort. Dels de 8 miljarder som läggs på socialtjänsten (pengar öronmärkta för implementering av den nya socialtjänstlagen som delas ut fram till år 2028 reds. anmärkning), liksom bemanningssatsningarna de kommande åren, säger hon.

Hur ser du på att socialtjänstens budget på flera håll minskar?

– Jag möter kommuner som inte prioriterar att minska socialtjänstens budget. I det kommunala självstyret handlar det om att göra prioriteringar, då är det viktigt att de får förutsättningar vilket vårt tilläggsanslag på 16 miljarder kronor till kommunerna bidrar till. Samtidigt är det en av regeringens viktigaste frågor att dämpa inflationen. Lyckas vi inte med det så kommer resurser till välfärden att urholkas de kommande åren.

Socialtjänstministern menar att socialnämnder tidigare haft svårt att hävda sig i budgetarbetet.

– Det finns säkert många orsaker till det, men jag tror dessvärre att bakåt i tiden så har det viktiga socialt förebyggande arbetet prioriterats ner av olika skäl. Men det har glädjande nog kommit i

fokus på ett annat sätt i dag inom politiken, delvis av väldigt tråkiga orsaker.

Likväl visar Socionomens budgetenkät att flera kommuner tvingas minska på just det förebyggande arbetet.

– Om man tar pengar från det förebyggande arbetet inom socialtjänsten så kommer det generera att fler far illa. Om man inte arbetar på ett tidigt förebyggande sätt så kommer kostnaderna dessutom att öka om några år, säger Camilla och fortsätter:

– Jag möter samtidigt många kommuner som arbetar aktivt med förebyggande arbete. Från regeringens sida driver vi också frågan om att kommunernas förebyggande arbete ska bli ett ska-krav i lagen framöver.

Socialtjänstministern lyfter en lång rad satsningar regeringen gör, däribland pengar för LVU och skolsociala team, liksom olika lagförslag som lagts fram. Men hon kan i dagsläget inte presentera ytterligare ekonomiskt stöd för kommuner vars socialtjänstbudget är i obalans.

– Det är ett komplext arbete som vi just nu bedriver. De förändringar vi genomför innebär ett paradigmskifte för socialtjänsten, där allt för lite

har gjorts bakåt i tiden.

Oavsett vad som gjorts tidigare och inte så vill socialtjänstministern slå ett slag för det gedigna arbete socialtjänsten gör i dag.

– Socialtjänsten borde

”I det kommunala självstyret handlar det om att göra prioriteringar.”

ha ett högre självförtroende. Vi har historiskt ägnat alldeles för lite uppmärksamhet och uppskattning åt det viktiga arbete som socialtjänsten utför. Vi måste lyfta socialsekreterarnas helt avgörande betydelse för att kunna vända den utvecklingen vi har i Sverige, där allt för många barn och unga befinner sig i olika utsatta situationer. ◀

Budgeten sprängs av kriminella gäng

Karlskogas socialtjänstbudget har varit i obalans länge. I år skulle det bli annorlunda. Politiken gav socialförvaltningen vad de bad om, men nu slukas de extra resurserna av dyra placeringar.

TEXT FREDRIK RUBIN

Karlskogas arbetsmarknad är god, försvarsindustrin blomstrar. Allt färre är i behov av ekonomiskt bistånd och socialförvaltningens budget inför 2024 ökar med 15 miljoner och ytterligare 25 miljoner till år 2025. Även om kommuninvånarna är äldre än genomsnittet så såg nästa års budget ut att räcka.

– Men vare sig vi på socialtjänsten eller politiken kunde förutse hur dramatisk utvecklingen skulle bli, säger Eva Persson, socialchef i Karlskoga kommun.

Eva Persson syftar på den våldsvåg som sköljt över landet, vars effekter märks även i en kommun med 30 000 invånare. För även om sprängningar och skjutningar inte är en akut problematik i kommunen så är gängvåldet, kriminalitet och en ökad mängd droger den enskilt största orsaken till varför budgeten spräcks.

– Bara för att det inte är sprängningar i Karlskoga betyder det inte att barn och unga i vår kommun inte är involverade i gängkriminalitet på andra platser. Vi har behövt Sis-placera fler ungdomar än tidigare, för att rädda deras liv.

Barnen som placeras har blivit fler. Från några enstaka varje år, till dagens ungefär tio Sis-placeringar. Dessutom måste barnen placeras längre tid, och varje dygn har blivit dyrare.

– Ärendena är mycket mer komplexa i dag. Barn har i tidig ålder ett rätt så rejält våldskapital. De är med i kriminella gäng, har närhet till droger och närhet till vapen, vilket leder till fler Sis-placeringar.

Vad innebär det för socialtjänsten?

– Det blir en belastning på organisationen. Socialsekreterare som utreder de här komplexa ärendena har en högre arbetsbelastning. Vi måste arbeta med att placera här och nu, samtidigt som vi också måste arbeta förebyggande för att minska framtida behov av placeringar, säger Eva Persson och fortsätter:

– Vi arbetar utifrån de beprövade metoder som finns, men det saknas evidensbaserade metoder då det är en så ny företeelse och målgrupp. Vi har inte haft den här typen av gängbildningar tidigare.

Ekonomiskt innebär det att socialtjänstens budget spräcks med flera miljoner. Men om det rör sig om fem eller trettio miljoner är för tidigt att uttala sig om, menar Eva Persson.

– Sedan är det inget ovanligt att vi spräcker budgeten. I Karlskoga har den varit underbudgeterad åtminstone sedan 2003, men i år tog politiken höjd och vi trodde på vår prognos. Men verkligheten förändrades.

Utöver Sis-placeringarna som kostar mer så tar även mer komplexa LVM-placeringar en större del av budgeten.

Vad mer kan påverka framtidens budget?

– Det handlar om många delar, både positivt och negativt. Staten tittar på att förstärka personlig assistans, det skulle kunna vara gynnsamt. Sen kan även den nya socialtjänstlagen innebära att vi får mer pengar från staten. Staten kan också komma att behöva tillföra pengar för äldreomsorgen, säger Eva Persson.

– Många av de beslut som riksdagen fattar påverkar kommunerna som har basansvaret. Kanske behöver staten ta ett större ansvar.

Eva Persson pekar åter mot det förebyggande arbetet.

– Politiken har satsat ett antal miljoner kronor för skola och socialtjänst att samverka och arbeta förebyggande. Det arbetet är i startgroparna, vi ska arbeta både med barnen och föräldrarna samtidigt. Om vi kan stödja föräldrar och fånga upp ungdomarna tidigare, så är förhoppningen att få ett bättre skydd mot att unga lockas med i negativa spiraler. Detta är något vi tror, men inget vi vet. Vad vi däremot vet är att en medicin mot att inte hamna i ett utanförskap, är att genomföra skolgången med godkända slutbetyg. ◀

Hofors tvingas stryka förebyggande insatser

Många kommuner uttrycker en oro att behöva dra ner på förebyggande arbete. Så ser verkligheten redan ut i Hofors kommun. Vad finns då kvar att spara på när pengarna inte räcker?

TEXT FREDRIK RUBIN

Mönstret känns igen i kommun efter kommun, inte minst bland mellanstora och mindre. Åldrande befolkning, unga som lämnar kommunen och en kroniskt underfinansierad socialnämndsbudget.

– Kommunen har allt mindre skatteintäkter som ska räcka till allt. Vår budget för 2024 är mindre än året innan, men det är inget unikt. Vår budget har varit underfinansierad år efter år, säger Heidi Bolstad som är en av två socialchefer i Hofors kommun.

Handlar det om oväntade utgifter inom socialtjänsten?

– Nej i grunden är det felbudgeterat från dag ett. Men Hofors kommun är just nu på väg att använda en annan budgetmodell som vi tror kan komma socialnämnden till godo. Det handlar om att tilldelas pengar mer realistiskt sett till behovet.

Underfinansieringen har inneburit att kommunen inte kunnat arbeta förebyggande på det sätt som önskas. På så vis befinner de sig redan i den verklighet som andra kommuner är oroliga för inför nästa år.

– Rent krasst skulle man kunna säga att de uteblivna satsningarna på förebyggande arbete drabbat kommuninvånare. Vi har i Sverige en ökad psykisk ohälsa i alla åldrar, fångar man inte upp det i tid så blir det ett större personligt lidande och ekonomiskt dyrare. Vi har egentligen inte råd att inte fånga upp dem.

Vad är det er budget inte räcker till?

– Vi skulle vilja göra mycket mer än det som är lagstadgat. Vi skulle vilja ha fältarbetare ute i samhället och ha olika aktiviteter för äldre och andra målgrupper för att minska ensamhet. Det finns hur mycket förebyggande som helst som innebär en kvalitet för den enskilde, och som i förlängningen är kostnadseffektiv för kommunen.

Dialogen med politiken är bra menar Heidi

Bolstad, som slår fast att inte heller de folkvalda kan trola fram mer pengar. Samtidigt är frågan vad som ska tas bort när allt som utförs är lagstadgat.

Ni kan inte välja bort något ni aldrig haft råd att satsa på?

– Nej, så är det.

Även om Hofors kommun drabbats av samma kostnadsökningar som alla andra i form av skenande prisökningar så är det ekonomiskt bistånd, LVU- och LVM-placeringar som står för de största utgiftsposterna. Detta trots att såväl behovet av ekonomiskt bistånd som antalet LVM-placeringar har blivit färre.

– Vi har också lyckats med en del hemmaplanslösningar men när det gäller placeringen av unga så är det ingen större förändring från tidigare år, säger Heidi Bolstad och fortsätter;

– Vi har sedan förra hösten också lyckats med en del hemmaplanslösningar för ungdomar med normbrytande beteende som är på väg mot ett drogmissbruk. Det är ett förebyggande arbete tillsammans med ungdomen och föräldrarna som det finns starkt evidens för.

När budgetramen är knaper och socionomer är svåra att hitta och behålla, ska de anställda göra mer.

– Ärendantalet ökar och kvalitet naggas i kanten eftersom man är så hårt pressade. Det blir en belastning när kommunen inte har pengar eller personal att bemanna upp med. Det leder bland annat till sjukskrivningar och brist på kontinuitet.

Samtidigt slår Heidi Bolstad ett slag för det arbete som socialtjänstens och äldreårdens personal utför.

– Medarbetarna gör ett fantastiskt arbete, absolut efter bästa förmåga och vi tittar kontinuerligt på vårt arbetssätt. Men ibland är man och naggar på kvalitet och uppföljning, för det handlar mycket om att släcka bränder. Jag önskar faktiskt att vi blir granskade utifrån för att få svart på vitt om något skulle kunna göras annorlunda. ◀

Personalbrist större hot än stram budget

Kalix kommun står inför en demografisk utmaning. Unga flyttar och äldreården kräver mer resurser. Samtidigt har socialtjänsten svårt att locka nya medarbetare.

TEXT FREDRIK RUBIN

På det stora hela är budgeten för Kalix kommuns socialtjänst oförändrad 2024. Men när Socionomen frågade om kommunens socialtjänst kommer kunna upprätthålla servicenivån till invånarna, blev svaret ett ”nej”.

Ett svar som sedan dess förändrats:

– Jag satt precis tillsammans med vår ekonom och vi ser snarare ut att luta mot ett ”nja, det blir svårt”. Vi har gjort vissa effektiviseringar och tilldelats vissa statsbidrag som ger oss en möjlighet att upprätthålla servicenivån, säger Anna-Lena Andersson, socialchef i Kalix kommun.

Och om det blir knappt nästa år, så blir det än svårare året därpå.

– Jag har precis fått information om läget inför 2025, vi kommer troligen behöva lägga förslag om besparingar och sedan blir det ett politiskt beslut om prioriteringar. Men lagstadgade uppgifter kan vi inte tulla på. Vi kan exempelvis inte sluta placera ungdomar som har det jobbigt, det är omöjligt.

Så vilka är budgetposterna som belastar socialtjänstens ekonomi? Svaret är komplext. Kommunen har inte särskilt högt tryck vad gäller placeringar av barn eller missbrukare. Regionens stora ökning av arbetstillfällen inom den gröna omställningens näringsverksamhet ger också ett gynnsamt läge på arbetsmarknaden. Samtidigt är det socialtjänsten och äldreomsorgen svårt att rekrytera.

– Det finns inte alltid sökande till våra lediga tjänster och de senaste två åren det varit ett synnerligen ansträngt läge. Det gäller alla tjänster förutom de rent administrativa, säger Anna-Lena Andersson.

Och personal behövs, inte minst inom äldreomsorgen. Kalix kommun står inför en demografisk utmaning där den äldre befolkningen växer och kommer fortsätta att växa de närmsta tio åren. Samtidigt lämnar unga kommunen, vilket

ger en kostsam ekvation.

– Vi behöver locka till oss arbetskraft från hela landet, och för den delen resten av Europa och världen till den gröna omställningens arbetsplatser.

Så här långt har inte kvaliteten inom socialtjänsten försämrats menar Anna-Lena, och för stunden är samtliga tjänster tillsatta inom exempelvis avdelningen barn och unga.

– Men för ett halvår sedan var 6 av 12 tjänster inte tillsatta och ringer du om ytterligare ett halvår kan det se annorlunda ut. Det är tufft, säger Anna-Lena Andersson och fortsätter:

– Om vi dessutom kommer behöva effektivisera mer så blir det en än mer ansträngd situation för våra medarbetare som gör ett fantastiskt arbete i dag. Det är inte idealiskt att ha det så här och så som vi förmodligen kommer att ha det framöver. Det behövs stöd och hjälp för mindre kommuner från högsta ort.

MED EN ALLT DYRARE äldreomsorg och högre utgifter för löner, el och hyror så finns det uppenbara risker att det ekonomiska läget snabbt kan försämrats. Liksom många andra kommuner ser Anna-Lena Andersson risker med att behöva dra ner på det som inte är lagstadgat.

– Vi har fått pengar till två familjestödare, vilket är en viktig del i det förebyggande arbetet. Det är ett exempel på sådant som man befarar kan bli föremål för en besparing. Samma sak inom äldreomsorgen där det förebyggande arbetet mot ensamhet, träning och annat kan bli lidande, samtidigt som just det förebyggande arbetet ser ut att bli en nyckelfråga i den nya socialtjänstlagen.

Om inte staten skjuter till pengar inför 2025 är socialtjänstens kostym för stor i Kalix kommun. Frågan är vad det gör med ambitionsnivån?

– Jag är rädd för att vi inte riktigt ska klara av att hålla den ambitionsnivån som vi måste ha i allt vårt arbete. Att vi stirrar oss blinda på resultat och glömmer att analysera effekterna av resultatet vi tror oss uppnå. ◀

"KAMPEN MÅSTE TAS TIDIGT"

Barn blir utsatta för hedersnormer redan i förskolan. Det konstaterar socionomen Soleyman Ghasemiani, som i flera decennier kämpat för att alla barn ska vara fria och behandlas lika.

TEXT TOMMY JOHANSSON FOTO ANNA-LENA LUNDQVIST

MÖTET: SOLEYMAN GHASEMIANI

När Suleyman Ghasemiani kom till Sverige från Iran märkte han att kunskapen om hedersnormer i det nya hemlandet var väldigt begränsad.

Suleyman Ghasemiani

GÖR: Stödsamordnare på GAPF, författare.

ÅLDER: 64 år.

SOCIALT ENGAGEMANG bottenar i många fall i summan av personliga erfarenheter. Något händer i ens direkta närhet, orättvisor får skarpare konturer och plötsligt är man en del av motrörelsen. För Soleyman Ghasemiani, som i flera decennier arbetat mot hedersnormer, finns det en tydlig startpunkt.

– Den iranska revolutionen. När det kommer till frågor om jämlikhet, kvinnor och barns rätt, med mera, så var det där det började för mig.

Det var året 1978. Soleyman Ghasemiani var nybliven lägstadielärare och hade hunnit jobba i två år när missnöjet mot shahen och monarkin kulminerade i folkliga protester. Han var själv aktiv i demonstrationerna och framförde agitatoriska dikter med budskap om demokrati och mänskliga rättigheter.

– Den kampen fortsatte även 1979, säger han, och syftar då på protesterna mot prästerskapet och ayatollan som slutligen tog makten och styrde om landet till en auktoritär islamisk republik.

Iran genomgick radikala förändringar där kvinnor och barns rättigheter monterades ner och hedersnormer började tillämpas i lagstiftningen som en fundamental del av samhället.

Snabbspolning till våren 1992. Soleyman Ghasemiani har flyttat till Sverige. I Iran har läget sedan länge blivit farligt för alla som på något sätt kritiserar regimen. Han har precis börjat på sociomprogrammet och riktat in sig på frågor som rör just kvinnors och barns rättigheter. Hedersnormer har blivit ett fokusområde. Det ska i Sverige visa sig bli ett arbete utfört i uppförbacke.

– Man visste ingenting om hedersnormer i Sverige då, man tog inte ens begreppet i sin mun. Under den här tiden var frågan om kulturell relativism också stark, inte minst på universitetet, säger han.

KULTURRELATIVISM ÄR KORTFATTAT ett förhållningssätt där man utgår ifrån att andra kulturer, deras värderingar och tillvägagångssätt, måste förstås genom kontexten där de har uppstått. Synsättet har kritiserats för att i viss mån tolerera förtryck. Soleyman Ghasemiani nämner ett exempel:

– Jag skrev en artikel 1994 i Göteborgs-Posten där jag kritiserade en dom i Lindesbergs tingsrätt. Det handlade om en palestinsk pappa från en kristen familj som hade mördat sin dotter. Hon hade blivit kär i en palestinsk pojke som kom från en muslimsk familj. Tingsrätten gav pappan en mildare dom med motiveringen att han kom från en kultur där våld mot sina barn i kontexten är normalt.

Hovrätten skulle senare komma att skärpa domen, något som Soleyman Ghasemiani upplever som ett första tecken på att frågan om hedersnormer börjar tas mer på allvar.

– Det här var det första kända fallet och frågan blev mer aktuell efter det. Sedan tog det fart efter mordet på Pela Atroshi 1999 och Fadime Sahindal 2002, säger han.

I dag är Soleyman Ghasemiani verksam inom Riksorganisationen Glöm Aldrig Pela och Fadime (GAPF) där han är stödsamordnare. Han har

MÖTET: SOLEYMAN GHASEMIANI

1959: Soleyman Ghasemiani föds i Sardasht i den kurdiska delen av Iran.

1978–1979: Deltar i protesterna under den iranska revolutionen.

1981: Flyr sin hemstad och ansluter sig till marxistiska organisationen Komala som kämpar mot den islamiska regimen.

1984: Flyttar till Sverige och arbetar under de första åren som tolk där han hjälper iranska flyktingar.

1995: Tar socionomexamen vid Göteborgs universitet.

2000: Börjar arbeta som familjehemsbehandlare hos socialtjänsten i Angered, där han stannar i 15 år.

2022: Ansluter till GAPF där han jobbar som stödsamordnare.

► också skrivit flera böcker och är en tongivande röst i debatten där han bland annat lyft att hedersnormer förekommer redan i förskolan.

– Könsegregationen börjar redan där, vilket flera kartläggningar och studier har visat. Den senaste gjordes i Malmö 2020 där kommunen själva beställde en rapport. Den visade bland annat att föräldrar hade krav på förskolan om att ingen manlig personal fick byta blöja på deras döttrar eller följa med in på toaletten.

Det här är inte ett fenomen som är unikt för Malmö, förklarar Soleyman Ghasemiani. När han var utvecklingsledare i Göteborgs stad mellan 2018 och 2021 fick han höra liknande berättelser.

– Jag mötte förskolepersonal som fått höra från föräldrarna att deras flickor inte fick leka vattenlekar med pojkar eller ta av sig sina kläder. Det fanns också personal som anammade hedersnormerna och såg till att barnen hade på sig sin slöja.

Det sistnämnda knyter an till en granskning som Göteborgs-Posten gjorde 2019. De gjorde en rundringning till 40 förskolor i Göteborg och frågade vad förskolan skulle göra om en förälder bad personalen att se till att deras barn hade på sig sin slöja.

– 26 förskolor svarade då att man skulle göra det, säger Soleyman Ghasemiani.

Han nämner fler exempel från förskolemiljön: Föräldrar som inte vill att deras döttrar ska vila i samma rum som pojkar eller manlig personal, föräldrar som inte vill att deras söner leker traditionella "flicklekar", som att laga mat eller leka med dockor. Eller tvärtom, att deras döttrar inte får spela fotboll eller klättra i träd.

– Det här betyder inte att barnen tvingas med våld av sina föräldrar. Det handlar om att barnen lär sig hur de ska bete sig för att vinna kärlek och uppskattning från sina föräldrar, precis som alla barn gör, i alla miljöer.

Vad kan man inom förskolan göra för att förhindra att det här förekommer?

– Det viktigaste är att förskolan och dess personal tar direkt avstånd från den här typen av krav och att man är tydlig med det. Det finns ingen plats för den här synen på flickor och pojkar i förskolan eller skolan. Alla barn ska vara fria och behandlas lika. Skolan ska vara en plats för lek, kunskap och utveckling.

När det kommer till socialtjänstens handlingsutrymme blir det svårare, menar Soleyman Ghasemiani.

” Det viktigaste är att förskolan och dess personal tar direkt avstånd från den här typen av krav. ”

– Socialtjänsten har ett förebyggande ansvar men det är väldigt lite som görs på den fronten. Man brukar agera först när barnen har blivit utsatta för fysiskt våld eller riskerar att fara illa på andra sätt. Det är sällan som socialtjänsten ingriper mot de omfattande begränsningar och den kontroll som omgärdar ungas liv. Man agerar till exempel aldrig för att en fyraårig flicka är beslöjad eftersom hijab på barn inte är förbjudet.

Å andra sidan, om man inte i större utsträckning förhindrar förekomsten av könsegregation eller hedersnormer så skjuter man inte bara problemet framför sig, förklarar han, det kommer också bli betydligt svårare att bryta mönstret.

– Konsekvensen blir ju att barnen redan i tidig ålder får det bekräftat att de här normerna är acceptabla och då kommer de att bestå. Tar man inte kampen tidigt blir det oerhört mycket svårare sen. Den äldre generationen i dag betraktar jag nästan som förlorad.

I EN NYLIGEN presenterad studie som Göteborgs stad beställt från Örebro universitet framgår det att andelen ungdomar i årskurs 9 som lever med oskuldsnormer har fördubblats i Göteborg sedan 2018. Soleyman Ghasemiani pekar återigen på samma gamla motståndare: kulturrelativismen.

– Det är resultatet av respekten för religion och kultur. Ända sedan mordet på Fadime har politiker sagt, varje gång de pratar om hederskultur, att när barnens grundläggande rättigheter kränks så är det stopp. Men så är det faktiskt inte i praktiken. Det här fortsätter att pågå, säger han.

Men är allt bara kulturrelativismens fel? Finns det inte andra aspekter att väga in? Jodå, menar Soleyman Ghasemiani. ►

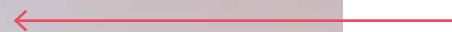
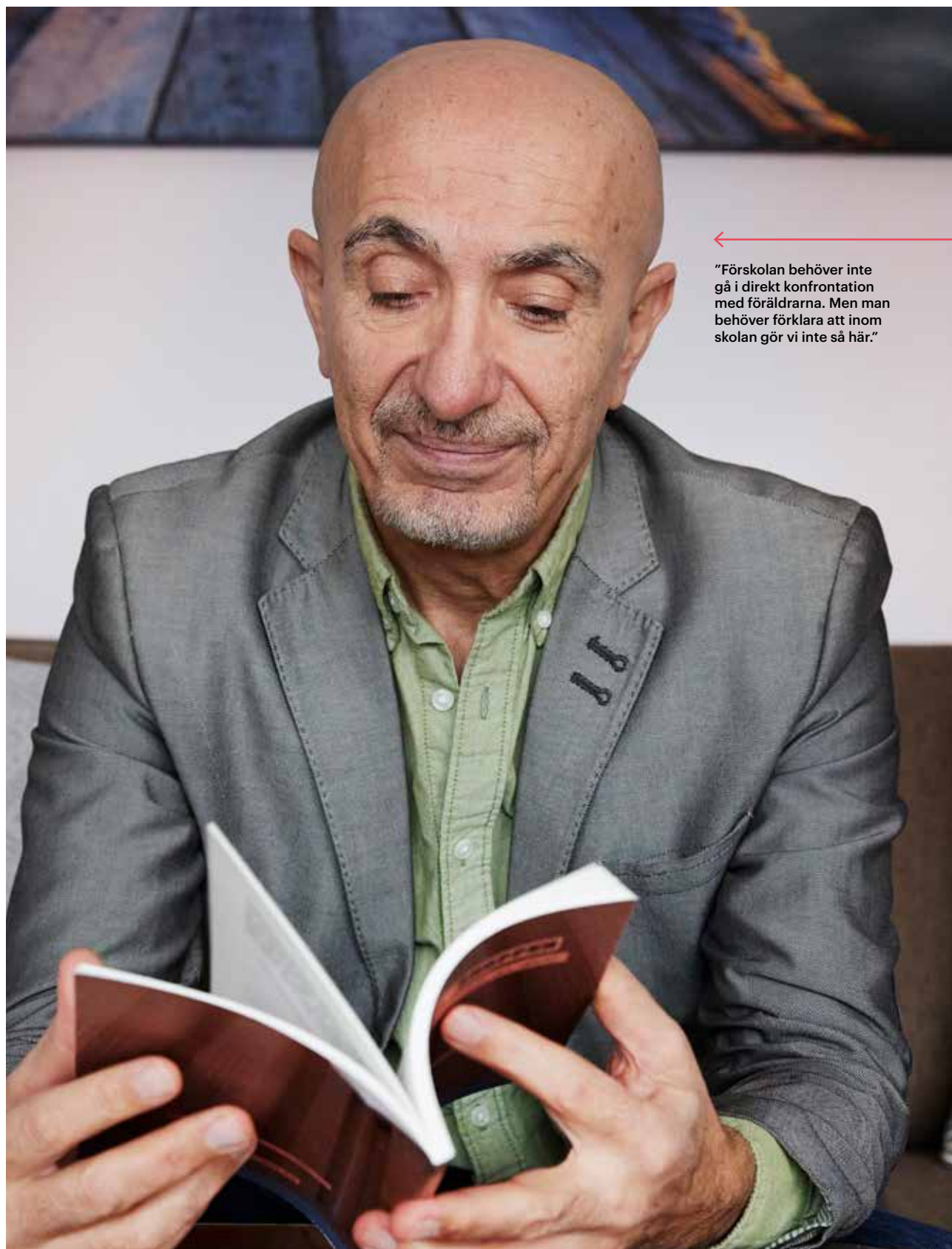

” Man har inte velat ta in resursteam med hederskompetens eftersom de bedömer hårdare. ”

- ▶ – Det handlar också om kompetensutveckling. Även med dagens socialtjänstlag så kan man agera mycket starkare och konsekvent.
Anledningen till att det inte sker mer har med pengar att göra. Det finns team med specialistkompetens att ta in i de kommunala verksamheterna men det anses ofta leda till högre kostnader, menar Soleyman Ghasemiani.
– Om man till exempel ser till den senaste revisionsrapporten i Göteborg så visar den klart och tydligt att man inte har velat ta in resursteam med hederskompetens eftersom de bedömer hårdare, säger han.
– När resursteamerna bedömer hårdare, ja då blir det också dyrare eftersom det resulterar i insatser. Ett barn kan till exempel behöva placeras. Det gör att man drar sig för att ta in den här kompetensen. Det gäller inte bara Göteborg. Det finns andra delar av Sverige som har agerat likadant.

Vad finns det för goda exempel att nämna i arbetet mot hedersnormer i Sverige?

- Jag tycker att resursteamerna med hederskompetens är väldigt viktiga att nämna. De arbetar inte med myndighetsutövning, utan de besitter rätt kompetens och kan göra bedömningar huruvida ärenden har med heder att göra. Den kompetensen behövs i alla kommuner.
Tillbaka till barnen. Om samhället tydligt drar gränsen för vad som gäller inom svensk skolverksamhet så finns det också en inneboende kraft hos barnen som är värd att nämna:
– Förskolan behöver inte gå i direkt konfrontation med föräldrarna eller säga något dåligt om dem. Men man behöver förklara att inom skolan så gör vi inte så här. Barn är också väldigt duktiga på att uppfatta vad som gäller i olika sammanhang. Det kan de ju se bara när de besöker en annan familj, att här gäller andra regler. De förstår det direkt. ◀

“Förskolan behöver inte gå i direkt konfrontation med föräldrarna. Men man behöver förklara att inom skolan gör vi inte så här.”

Ny samlingslokal

Innan kvällens nattvandring invigs den nya samlingslokalen i Husby centrum. Öppettiderna blir onsdag till lördag, alltid med personal på plats.

VINNANDE VANDRING

I Järva nattvandrar ett flertal ideella föreningar. Polis och socialtjänst håller i informationsutbyte och samordning. Socionomen följde med en kväll i december.

FOTO SANNA LINDBERG TEXT ANNIKA SJÖBERG

Utsättningsmöte i Rinkeby

Varje fredag hålls utsättningsmöte på polisstationen i Rinkeby för hela Järva-området. Där delas information från olika aktörer som sedan sprids vidare till alla nattvandrare, även de som inte kan vara på plats.

NATTVANDRING I JÄRVA

Kollegor

Fältassistenterna Rodrigo Garcia och Fatuma Yussuf är med på kvällens pass.

Samordning för ökad trygghet

JÄRVAOMRÅDET består av stadsdelarna Husby, Rinkeby och Tensta. Sommaren 2023 slogs de ihop till en gemensam stadsdel, Järva stadsdelsförvaltning. Sedan dess har arbetet med att synka arbetssätt pågått. I Tensta fanns till exempel en lokal för de nattvandrande föreningarna att samlas i. Nu ska även Husby och Rinkeby få samma förutsättningar. Pernilla Takacs är enhetschef för stöd och prevention och ansvarar för samordningen av nattvandringen.

– Alla ideella föreningar nattvandrar i egen regi. Det vi kan stå för från stadsdelsförvaltningen är samordningen, och vi kan ge lite förutsättningar

Pernilla Takacs
FOTO: PRIVAT JÖNSSON

i form av lokalerna, säger hon.

I lokalerna finns alltid personal på plats och de nattvandrare som inte har möjlighet att ta sig till utsättningsmötet i Rinkeby kan både få värme och en trygg plats, och få den information de behöver.

Någon regelrätt utvärdering av vilken effekt nattvandringen har finns inte, men upplevelsen är att det leder till ökad trygghet i området.

– Det är kul att det är ett sådant engagemang och vi behöver samverka med ideella krafter i området. Vi krokar arm och gör det här tillsammans, säger Pernilla Takacs.

Många på plats

På utsättningsmötet deltar bland annat polisen, räddningstjänsten, fältassistenter, uppsökande socialarbetare från Stockholms stad, ungdomsjouren, SL och flera lokala föreningar med.

Mötesplatser

Under kvällen tar sig fältassistenter till områdets olika öppna verksamheter för att bygga relationer och fånga upp de som behöver stöd.

Kvällens hot-spots

Den här kvällen nämns bland annat Kista Galleria och Lids garage. Någon berättar att hen sett en person gå runt med skyddsväst.

Framtidens hus

Under kvällen tar sig fältassistenterna oftast förbi Framtidens hus i Rinkeby. En träffpunkt för unga där det också finns utrymme för egna aktiviteter.

Bygger relationer

På Framtidens hus samlas många unga och det är ett bra ställe för fältarna att synas på och bygga relationer.

Spontana stödsamtal

Den här kvällen är Rodrigo Garcia och Fatuma Yussuf med en stund då ungdomarna målar och håller även ett stödsamtal med en av de unga besökarna.

Nästa stopp – nattfotbollen

I flera av Järvas idrottshallar håller lokala föreningar i nattfotboll eller spontanfotboll.

Del av ett större team

Rodrigo Garcia och Fatuma Yussuf är två av stadsdelens 18 fältassistenter.

Öppet för alla

Till fotbollen är alla välkomna, oavsett om de är med i någon förening eller ej.

Skolkuratorn Petronella Nettermalm och familjebehandlaren Kajsa Lindqvist utgör navet i det skolsociala teamet på Skarpnåcks skola.

Så jobbar Skarpnäck med...

SKOLSOCIALA TEAM

Fler hemmasittare ska återvända till klassrummet. Det är målet med de skolsociala teamen. I Skarpnäck är ett väloljat samarbete främsta framgångsfaktorn.

TEXT KARIN PERSSON FOTO JOHAN STRINDBERG

Ljudet av en hel mellanstadie-klass som strömmar ut från textilslöjden studsar mot ljusgårdens rader av blå skåp och en k-märkt, enorm väggmålning. "Ska ni spela golf eller?" undrar ett barn som fått syn på fotografens utrustning. Flera stannar och frågar Petronella

Nettermalm vad som är på gång. Hon är skolkurator här på Skarpnäcks skola i södra Stockholm och ett bekant ansikte för många av de tusen eleverna.

Inte lika många av dem har träffat Kajsa Lindqvist som är familjebehandlare från socialtjänsten och samordnare i det skolsociala teamet, men själv rör hon sig hemtamt i lokalerna medan hon hör sig för om det senaste med Petronella Nettermalm. De två har jobbat tätt tillsammans under flera år, tillsammans med resten av medlemmarna i Skarpnäcks stadsdels skolsociala team – sex skolkuratorer från de övriga kommunala skolorna och två familjebehandlare.

– Vi är väldigt stolta över vår täta samverkan. Att vi ses mycket tror jag är nyckeln till att arbetet funkar så bra, säger Petronella Nettermalm.

I våras meddelade regeringen att man skjuter till extra pengar för arbetet med skolsociala team,

för att förbättra tryggheten i skolan och öka elevernas närvaro. För 2023 avsattes 75 miljoner kronor, medan satsningen för de två följande åren beräknades uppgå till 250 miljoner kronor per år. Regeringen gav också i uppdrag till Skolverket och Socialstyrelsen att stötta skolhuvudmän och socialtjänst när det gäller att inrätta och organisera sina skolsociala team.

I SKARPNÄCK ÄR arbetet med skolsociala team emellertid inget nytt. Det startade som ett pilotprojekt för tio år sedan och när Petronella Nettermalm började på skolan ett par år senare var verksamheten redan etablerad och välfungerande.

När en elev börjar få eller redan har en hög frånvaro, som inte har kunnat avhjälpas genom de anpassningar man testat, kan det bli aktuellt med en insats från skolsociala teamet. Om vårdnadshavarna är positiva kopplas familjebehandlarna in för att undersöka om de också tycker att familjen kan passa för insatsen.

– Vi slänger inte in skolsociala teamet för att vi är desperata och inte vet vad vi ska göra, utan det ska kännas som att insatsen kan bli bra, berättar Petronella Nettermalm från en ljusgrön liten tvåsitssoffa i hennes arbetsrum, där stukade elever annars ofta vilar en stund. ▶

” Man får inte samverka gratis utan vi ses ofta, vi omarbetar saker, vi har handledning tillsammans. ”

- Vi kommer in i fall där det inte räcker med anpassningar på skolan, utan man behöver kroka i det arbetet även på hemmaplan. Hemmet är inte skolpersonalens arena. Där kan vi från socialtjänsten stötta familjen, som ofta mår ganska dåligt. Har man ett barn med hög frånvaro och det har pågått ett tag är man ofta ganska trött och sliten. Ibland kan det också ha uppstått frustration mellan familjen och skolan, säger Kajsa Lindqvist.

NÄR FAMILJEN TRÄFFAT familjebehandlaren och tackat ja till insatsen, vilket de gör i de allra flesta fall, har man ett uppstartsmöte för att spika en handlingsplan: Vad ska göras, vem ska göra det, när ska det vara gjort? Vårdnadshavarna behöver också godkänna att sekretessen mellan skolan och socialtjänsten bryts.

Handlingsplanen följs sedan upp var femte till sjätte vecka på ett möte där eleven, vårdnadshavare, familjebehandlaren och skolkuratorn är med. Ofta deltar även fler, som biträdande rektor, elevens mentor, specialpedagog och elevresurs.

Upplägget anpassas utifrån elevens och familjens behov. Bland annat brukar det ingå att familjebehandlaren träffar familjen hemma eller på Familjeenheten, inledningsvis så ofta som en gång i veckan. Då handlar om att börja lära känna familjen, ta reda på vad som funkar, vad som kan vara svårt och vad de själva skulle vilja ha hjälp med.

– Det är inte ovanligt att det är mycket konflikter hemma som påverkar hur barnet och föräldrarna mår. Föräldrar till barn som inte går till skolan känner mycket skuld och skam. Då kan vi gå in och stötta. Föräldrarna gör ju också jättemycket bra och då kan vi stärka det. Få dem att känna att de duger som föräldrar. Alla familjer vill ju må bra och alla föräldrar vill att deras barn ska gå i skolan, säger Kajsa Lindqvist.

- Som förälder ser man att ens barn mår jättedåligt, men ändå har man en förväntan på sig att ta sin unge till skolan till varje pris. Vi behöver göra en bra plan och avlasta, man kanske inte alltid kan tänka att eleven ska vara här hundra procent till exempel, säger Petronella Nettermalm.

ELEVENS NÄRVARO brukar inte öka så mycket i början. Insatsen sträcker sig vanligtvis över lång tid, i genomsnitt drygt åtta månader. Problemet man försöker lösa är ofta komplext, och även när det börjar komma framsteg vill man stanna kvar och se att det håller. Familjemedlemmarna behöver känna att de inte blir övergivna, betonar Kajsa Lindqvist.

Ibland uppstår ingen förbättring, elevens bänk står fortsatt tom. Då kan insatsen behöva avslutas

ändå. Nästa steg kan vara en resursskola, eller att man byter till en annan skola där ingen vet att man varit borta länge och det går få en nystart.

Många av eleverna som skolsociala teamet möter har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, som add eller autism.

– Skolan kan vara en tuff miljö att vara i om man har de här svårigheterna. Även om vi alla gör allt vi kan så är det ibland för svårt att komma tillbaka om eleven varit helt hemma länge, säger Petronella Nettermalm.

För att mäta effekterna av teamets arbete registreras hur elevens närvaro ser ut fyra veckor innan insatsen påbörjas och sedan igen fyra veckor innan den avslutas. Under 2023 har Skarpnäcks skolsociala team jobbat med 36 barn. Av dem har två tredjedelar fått ökad närvaro. Några har varit mindre i skolan medan situationen är oförändrad för en del.

– Det vi vet, som vi klurar på hur vi ska kunna redovisa, är att den absoluta majoriteten av familjerna beskriver att insatsen varit väldigt hjälpsam. Man känner att det varit ett stöd, att familjen mår bättre både som grupp och som individer, säger Kajsa Lindqvist.

EN VIKTIG FRAMGÅNGSAKTOR är samverkan, som de båda återkommer till under vårt samtal. Något som kan verka så enkelt, men som kan var hur svårt som helst att verkligen få till. Grunden här i Skarpnäck menar de är att alla har fått vara med och tycka, socialtjänst och skola har gemensamt skapat rutinerna för arbetet. Utmaningen är att aldrig lägga skuld eller skjuta över arbete på någon annan, att inte säga att ”det där är skolans ansvar” och vice versa.

– Ibland kan vi dra lite åt det hållet och då är vi bra på att påminna oss själva och varandra om att vi är fel ute. Det är svårt eftersom det finns så lite resurser, vi måste trola med knäna och jobba med det vi har. Det går aldrig om vi inte samarbetar, säger Kajsa Lindqvist.

– Det kräver att man känner och litar på varandra. Man får inte samverkan gratis utan vi ses ofta, vi omarbetar saker, vi har handledning tillsammans. Det gör att det blir högt i tak. Det är också en ganska liten stadsdel vilket gör att samverkan blir mer greppbar, fyller Petronella Nettermalm i.

Hon säger att det bästa med hennes jobb är att få se när ungarna mår bättre. Arbetet är energikrävande och det gäller att utrusta sig med tålamod. Kajsa Lindqvist säger samma sak.

– Vi ser ju inte alltid resultaten av våra insatser, men ibland har man turen att springa på någon som man jobbat med och som kan vittna om att det går bra nu. Då flyger man högt, länge. ◀

KOMMENTAR:

Tydlig arbetsmodell ger resultat

Koll på målgrupp, resurser och hur teamet ska jobba är nyckeln till framgång, enligt la Sundberg på Magelungen.

TEXT KARIN PERSSON

När ett nytt skolsocialt team ska bildas är det viktigt att tänka till kring grunderna, tycker la Sundberg Lax som är utbildare på Akademi Magelungen och specialist inom skolfrånvaroproblematik. Det handlar om att få klart för sig vilken målgruppen är, hur teamet ska arbeta, vad det finns för resurser, vilka målsättningar är och hur insatsen ska utvärderas.

– En annan viktig del att tänka kring är hur insatsen ska bli känd i kommunen och hur elever och deras familjer ska få ta del av den. Är det skolorna som ska ansöka eller vårdnadshavarna?

För att det skolsociala teamet ska lyckas behövs en tydlig arbetsmodell. En grundläggande åtgärd är att göra en detaljerad kartläggning av det som hindrar eleven från att komma till skolan.

– Upp med förstoringsglasat: Hur kan vi förstå vad som hindrar dig? Är det att kliva in i skolans lokaler, att prestera på lektioner eller är det kaos hemma på morgonen? En bra kartläggning ökar förståelsen för vad som hindrar eleven, och om man förstår logiken bakom frånvaron är det lättare för alla involverade att se vad just de behöver bidra med för att närvaron ska öka.

Tidigare var mycket av arbetet för att hjälpa hemmasittare centrerat kring eleven. Men forskning har visat att elevens höga frånvaro från skolan är ett problem som påverkar hela familjesystemet, berättar la Sundberg Lax. Därför är det så viktigt att se helheten bakom svårigheterna och jobba tvärprofessionellt.

– Det gäller att försöka få till en bra samverkan och ta tillvara på varandras kompetenser så att det tjänar eleven på bästa sätt, säger hon.

Stockholms stad har tagit fram en arbetsmodell med metodstöd för stadens arbete med skolsociala team, en modell som andra kommuner kan ta del av genom att kontakta socialförvaltningen i Stockholm stad. la Sundberg Lax tycker att det kan vara bra för nystartade skolsociala team att utgå ifrån en sådan modell.

– Men man måste också vara öppen för lokala avvikelser. Alla kommuner har olika förutsättningar och olika utmaningar. ◀

la Sundberg
FOTO: PRIVAT

Stockholms
universitet

Psykoterapeut- programmet 90 hp

med inriktningarna:

- Kognitiv beteendeterapi (KBT)
- Psykodynamisk terapi (PDT)
- Specialistutbildning för psykologer (KBT eller PDT)

HT 2024 – VT 2027

Ansökan öppen 15 mars – 15 april 2024

Läs mer på:
www.psychology.su.se/psykoterapeut

Psykologiska institutionen

Utredning – Behandling – Akut

Vi är ett HVB-hem för familjer sedan 1986. Vi erbjuder en trygg och utvecklingsstimulerande miljö för både barn och vuxna. Och har så gjort i över 30 år men vi är inte nöjda med det utan jobbar hårt för att fortsätta utvecklas!

Nanolfsvillan är beläget centralt i Finspång och har plats för 8 familjer som bor i egna lägenheter. Vi arbetar såväl med traditionella behandlingsplaceringar, utredningar som med kortare, flexibla placeringar.

Vi har idag ramavtal med 191 kommuner.

Besök www.nanolfsvillan.se eller ring oss på 0122-159 89 så berättar vi mer.

www.nanolfsvillan.se • tel. 0122-159 89

ANNONS

Får man ta med sig hunden?

För oss är det självklart att ingen ska behöva välja mellan sina familjemedlemmar och sin egen trygghet. Därför är husdjur varmt välkomna i vårt skyddade boende!

 **MALMÖ
KVINNOJOUR**

KBTPsykologerna

Grundläggande psykoterapiutbildning i KBT HT 2024

I höst startar en ny omgång av vår tvååriga grundläggande psykoterapiutbildning i KBT, tidigare "steg 1". Utbildningen riktar sig till dig som vill lära dig mer om hur du kan använda KBT inom ramen för ditt yrke. Efter utbildningen förväntas du ha de kunskaper som krävs för att under handledning arbeta med KBT. Om övriga krav är uppfyllda får du även behörighet att söka till psykoterapeutprogrammet.

Plats: Uppsala

Sista anmälningsdag: 31 maj

www.kbtpsykologerna.com

KNUT SUNDELL, docent i psykologi och projektledare vid SBU.

NY KUNSKAP OM INSATSER MOT GÄNGKRIMINALITET

Psykosociala insatser kan minska skjutvapenvåld och motverka att barn och unga blir gängmedlemmar. Det framgår av en forskningsrapport från SBU. Och socialtjänsten är en självklar del i detta arbete.

TEXT VIKTORIA MYRÉN

Det viktigaste rapporten visar är att det finns insatser mot gängkriminalitet som är effektiva i USA, men att det helt saknas svenska effektutvärderingar, säger Knut Sundell vid SBU som varit projektledare för arbetet med forskningsgenomgången.

I den aktuella rapporten – Psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga vuxna – har SBU tittat på vilka insatser och metoder som är effektiva och i vilken omfattning. SBU:s slutsats är att det finns insatser som kan minska skjutvapenvåld, medlemskap i gäng och fortsatt kriminalitet. Bland annat så kallad fokuserad avskräckning bland gängkriminella som enligt studien minskar skjutvapenvåld med en dryg fjärdedel.

Rapporten visar även att psykosociala insatser till gängkriminella under frivård (övervakning) kan minska fortsatt kriminalitet med knappt 50 procent upp till ett år efter avslutad insats, och att insatser för elever på mellanstadiet kan förebygga gängmedlemskap och bärande av vapen.

TOTALT HAR 43 STUDIER granskats och SBU har i rapporten tittat på tre olika slags insatser för att motverka gängrelaterad kriminalitet: universella insatser, som ges brett till många personer, selektiva insatser, som erbjuds personer med en förhöjd risk för gängkriminalitet, samt indikerade insatser, som är riktade mot gängkriminella personer.

– Av de insatser vi har hittat som är effektiva, så finns det en universell metod som existerar i Sverige. Det är Communities That Care (CTC) som finns i Skåne, säger Knut Sundell.

Modellen bygger på ett samarbete mellan socialtjänst, skola, civilsamhälle, näringsliv och brottsbekämpande myndigheter.

– Man låter eleverna besvara en enkät om riskfaktorer och kriminella beteenden, och utifrån dem så väljer man insatser som passar den skolans problem. Sen implementerar man metoder som ska ha vetenskapligt stöd, säger Knut Sundell.

Rapporten visar att 24 procent färre elever i CTC-skolor burit vapen, jämfört med elever i kontrollskolorna. Liknande positiva resultat hittade man även för två snarlika metoder för förebyggande insatser, Gang Resistance Education and Training (GREAT) samt Keepin' it REAL ▶

► (Refuse, Explain, Avoid and Leave).

Dock flaggar SBU för att det finns skillnader mellan det svenska och det amerikanska skolsystemet och att det är svårt att avgöra hur skolsystemet, liksom andra samhällsfaktorer, påverkar resultatet.

När det gäller selektiva insatser var underlaget (fyra studier) "otillräckligt för att bedöma insatsernas förebyggande effekt på ungas gängmedlemskap och brottslighet". Det betyder att slutsatsen kan ändras om fler studier tillkommer.

Ett större underlag finns när det gäller de indikerade insatserna, det vill säga insatser riktade till gängkriminella. Totalt handlar det om 34 studier och i 33 av dessa förekommer insatser från socialtjänsten, plus samverkan myndigheter emellan.

– Det antyder att samverkan och användningen av olika myndigheters kompetens är bra, säger Knut Sundell.

Sju av de indikerade insatserna handlar om gängkriminella och kriminalvård.

– Och våra analyser säger då att frivård med psykosociala insatser, exempelvis hjälp att få arbete, missbruksbehandling, insatser för att träna bort aggressivitet, kan minska fortsatt kriminalitet med 44 procent upp till ett år efter avslutad insats, säger Knut Sundell.

Ytterligare 13 studier behandlar så kallad "fokuserad avskräckning", en metod som har

utvecklats i USA och går ut på att erbjuda såväl piska som morot till gängkriminella. Den svenska interventionen "Sluta skjut" – som först implementerades i Malmö – är ett exempel på fokuserad avskräckning. Istället för att sprida ut samhälleliga, exempelvis polisiära, resurser på alla kriminella, så fokuserar man dem på en grupp – de mest gängkriminella.

– Den gruppen informeras om att våldet måste upphöra, och vilka konsekvenser fortsatt våld kommer att ge. Däremot om de gör som förväntat, då kommer de få allt möjligt stöd från samhället, säger Knut Sundell.

Enkelt uttryckt handlar det om att förväntningar tydliggörs samtidigt som hjälp erbjuds, vilket tycks ha effekt.

– Resultatet visar att skjutvapenvåld var 26 procent mindre vanligt i interventionsgruppen jämfört med kontrollgruppen, och resultaten förändrades bara marginellt oavsett om uppföljningstiden var kortare eller längre, säger Knut Sundell.

Stöd från socialtjänst är en gemensam komponent för insatserna, i många fall var även civilsamhället involverat och ibland även lokalsamhället, trossamfund och näringsliv.

EN SVAGHET NÄR det gäller resultaten är att de flesta insatser som utvärderats är från USA (40 stycken) och bara en är från Europa. Frågan är hur tillämpbara metoderna är i en svensk kontext: Kommer de att fungera på samma sätt?

– Min erfarenhet säger att det alltid går att hitta argument för varför de inte skulle fungera, men på samma sätt går det att hitta argument för varför de fungerar, säger Knut Sundell.

Enda sättet att klargöra den frågan är att faktiskt bedriva forskning i Sverige.

– Och då finns det så här många studier från Sverige, säger Knut Sundell och låter högra handens pekfinger och tumme forma en nolla.

De senaste årens eskalerande våld och skjutningar har lett till en ökad efterfrågan på metoder och insatser för att stävja gängkriminaliteten. Samtidigt gäller det att "ha is i magen" som Knut Sundell uttrycker det.

– Vi har inte ett starkt vetenskapligt stöd för någon metod i Sverige, eftersom ingen är utvärderad i Sverige. Då finns det en etisk skyldighet att följa upp sina metoder och inte bara tuta och köra, säger Knut Sundell och tillägger:

– Vi kan inte vänta på att forskare ska göra en jämförande studie, speciellt inte just nu. Men då krävs att man inte sprider metoder såsom effekti- va innan man har stöd för det.

Forskningen i korthet:

- SBU har på uppdrag av Regeringskansliet (Socialdepartementet) utvärderat psykosociala insatser som ska motverka barns och ungas medlemskap i gäng, attityder till gäng och gängrelaterad kriminalitet.

- Rapporten visar bland annat att insatser på mellanstadiet kan förebygga gängmedlemskap och bärande av vapen samt att så kallad "fokuserad avskräckning" bland gängkriminella minskar skjutvapenvåld med en fjärdedel.

- Resultatet bygger på 43 vetenskapliga studier om psykosociala insatser till barn och unga vuxna under 30 år. Studierna har publicerats i vetenskapliga tidskrifter och endast studier med en jämförelsegrupp har tagits med.

Enligt Knut Sundell är det inte tillräckligt att fråga berörda ungdomar, föräldrar och utförare av en insats, eftersom de ofta har olika intressen investerade i insatsen. Det gäller att i förväg bestämma vad som är bra kriterier för om en insats är framgångsrik eller inte, och sedan se om de uppfylls eller ej.

Han hoppas att det kommer forskningsstudier av svenska insatser i framtiden och poängter att utvärderingen av olika insatser i första hand inte är en ekonomisk fråga, utan framför allt en mänsklig.

– Använder du en metod som är ineffektiv jämfört med en effektiv så riskerar flera ungdomar bli gängkriminella och flera kommer i förlängningen att råka väldigt illa ut både som förövare och offer, säger Knut Sundell.

Att inga svenska, eller nordiska studier ingår i rapporten, beror på att SBU enbart tagit med studier som publicerats i vetenskapliga tidskrifter samt har en jämförelsegrupp. Det innebär exempelvis att svenska metoder som sociala insatsgrupper samt "Sluta skjut", och det uppmärksamade tyska Kurve Kriegen, Rätt kurva, (en modell som nu testas i Sverige) inte har utvärderats i den här rapporten. Det innebär också att rapporten inte kan svara på frågor om hur många som är gängkriminella, varför man blir gängkriminell, eller varför man slutar.

– Men fördelen med begränsningen är att vi kan besvara en fråga med hög trovärdighet, säger Knut Sundell.

Att metoder inte bara anammas okritiskt, utan att först ha granskats är viktigt.

– Det är väl där den verkliga frågan ligger, förhindrar det här gängkriminalitet och lidande och elände, inte bara för offer, utan också för de

” Vi har inte ett starkt vetenskapligt stöd för någon metod i Sverige, eftersom ingen är utvärderad i Sverige. ”

här barnen. En etisk princip för att det ska vara försvarbart att använda nya metoder, är att vi måste ha kunskap om en metod ger önskad effekt eller inte.

Det finns nämligen exempel på insatser som inte bara har visat noll effekt, utan också haft negativ effekt, det vill säga lett till ökad kriminalitet. "Scared straight", är ett sådant exempel. Metoden som utvecklades på 70-talet i USA och sedan importerades till ett flertal länder, hade som syfte att avskräcka tonåringar från kriminellt beteende genom att visa upp de risker som ett kriminellt liv kunde leda till.

– För över tjugo år sen var det en stadsdel i Stockholm som bestämde att "vi skickar värstingarna på studiebesök till en fängvårdsanstalt så lär de sig vad som händer". Trots att vi som jobbar i branschen under många år hade sagt att det inte fungerar, berättar Knut Sundell.

Utvärderingar som genomförts visade att "värstingarna" snarare såg fängvårdsanstalterna som mindre skrämmande än vad de hade trott, samt upplevde att de personer som de såg upp till (de intagna) hade ett ganska bra liv i fängelset. ◀

Vill du synas i Socionomens sökbara handledarförteckning?

Anmäl dig här:

socionomen.se/handledarfor-teckning-anmalan

FORSKNING I KORTHET

TEXT ANNICA SJÖBERG FOTO GETTY IMAGES

Oklart kunskapsläge kring sociala tjänstehundar

TJÄNSTEHUNDAR. SBU:s upplysningstjänst har i en litteraturoversikt granskat vilken sammansatt forskning som finns om effekter och upplevelser av sociala tjänstehundar i särskilda boenden för äldre. Som svar på frågan konstateras att det utifrån nuvarande forskningsläge inte går att säkerställa någon effekt av hundassisterade interventioner för äldre i särskilt boende. Det gäller de flesta utfallsmått, som livskvalitet och funktion i vardagsaktiviteter.

Efter en litteratursökning, relevansgranskning och bedömning av risk för bias har fyra studier redovisats, men de är alla små och hade metodologiska brister. De skiljde sig också åt vad gäller jämförda interventioner och jämförelser vilket gör att det finns stora osäkerheter i resultaten.

Vidare visar resultatet att det, jämfört med sedvanlig vård, gav tjänstehundarna en statistiskt signifikant minskning av upplevd ensamhet och depressionssymptom jämfört med kontrollgruppen. Resultaten bedöms dock ha låg tillförlitlighet.

Referens: Sociala tjänstehundar i särskilda boenden för äldre, 2023, SBU:s Upplysnings-tjänst.

Extra hjälp till nyanlända lönar sig

MIGRATION. En studie som följer 140 nyanlända lågutbildade visar att insatser i form av intensiv språkträning, arbetspraktik och hjälp att söka jobb tycks vara självfinansierande. De 140 nyanlända som deltar i studien var inskrivna i Arbetsförmedlingens etableringsinsatser i Göteborg under 2017 – 2018. Den ena halvan lottades till ett försök där kommunen, Arbetsförmedlingen och ett kommunalt bostadsbolag gav dem extra stöd, medan övriga deltog i vanliga etableringsinsatser. De som fick den extra hjälpen fick jobb mycket snabbare. Hälften var sysselsatta direkt efter insatsen och under de tre följande åren hade de en betydligt högre sysselsättningsgrad än jämförelsegruppen. Det gick något bättre för män än för kvinnor. Framför allt tycks bättre svenskunkskaper ha varit en viktig faktor för att kunna få jobb.

När det samhällsekonomiska värdet beräknas är slutsatsen att alla parter tjänade på den extra hjälpen, som i slutänden var självfinansierande.

Referens: Rapport 2023:19, Etablering av nyanlända flyktingar – effekter av en tidig och intensiv arbetsmarknadspolitisk insats, Ulrika Vikman, IFAU, m.fl.

Stödet från de egna föräldrarna är livsviktigt för att få tillvaron att funka.

Otryggt för föräldrar med intellektuella funktionsnedsättningar

FÖRÄLDRASKAP. Föräldrar med intellektuella funktionsnedsättningar är en utsatt och stigmatiserad grupp. För att ta reda på mer om hur den här gruppen själva upplever, praktiserar och reflekterar kring sitt föräldraskap har Ida Runge, vid Malmö universitet, intervjuat föräldrar med lindrig intellektuell funktionsnedsättning.

Resultatet visar att föräldrarna tidigt vet om att de betraktas som annorlunda, ofta redan under graviditeten. Känslan av att bli misstänkliggjord lever sedan kvar i hur de förhåller sig till föräldraskapet och omvärlden när barnet väl är fött. Dessa föräldrar saknar ofta trygga rum och bygger upp en fasad för att hela tiden visa sina styrkor och förmågor.

Många av föräldrarna i studien upplevde att de klarade av den praktiska omsorgen rätt väl så länge barnen var små, men att omsorgen utmanas då barnen blir äldre och börjar i skolan. För flera av dem är stödet från anhöriga avgörande för att familjelivet ska fungera, vilket skapar ett beroende. När stödet i stället kommer från samhället känner de sig snarare granskade, då det ofta leder till utredning och så småningom till att barnet blir omplacerat.

Ida Runge menar att om föräldrarnas behov kan tillgodoses på ett bättre sätt än i dag skulle förutsättningarna att klara av föräldraskapet bli bättre för den här gruppen.

Referens: Jag vill gärna ha hjälp, men ta inte mina barn. Föräldraskap hos föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning, 2023, Ida Runge, Malmö universitet.

Barnkonventionen löser inte problem i tvångsvården

Tron på att Barnkonventionen ska lösa strukturella problem med våld och kränkningar inom tvångsvården är överdriven, det konstaterar Jonna Renneskog i sin avhandling.

TEXT ANNIKA SJÖBERG

FOTO: MIRA WICKMAN

Vad handlar studien om?

– Om implementeringen av Barnkonventionen inom den svenska tvångsvårdslagstiftningen som ett sätt att adressera problematiken med våld, kränkningar och försummelse på särskilda ungdomshem. Efter vanvårdsutredningen bestämde dåvarande regering att transformera LVU-lagstiftningen. Jag har följt transformeringsprocessen som inleddes 2012 och presenterades 2018, gjort intervjuer med politiker i socialutskottet och justitieukskottet och studerat riksdagsdokument och intervjuat inspektörer på Ivo.

Vilka är de viktigaste resultaten?

– Det finns en väldigt stark tilltro till att Barnkonventionen ska kunna lösa strukturella problem inom tvångsvården, men Barnkonventionen är inte formulerad som en vanlig lag utan är öppen för tolkning.

Resultatet har blivit att barns rätt till skydd och delaktighet använts som argument för ökad användning av tvång, reglering och kontroll. Den fysiska säkerheten har hamnat i fokus, men det är viktigt att komma ihåg att LVU är en vårdlagstiftning. Lagen hade tidigare ett samhällsskyddande syfte men det togs bort på 80-talet. Ändå ser vi hur synen på barn inom tvångsvården präglas av lagens rötter i fattigvårdslagstiftningen från 1920-talet. Både inom social- och justitieukskottet, och även IVO, framställs barnen som mindre trovärdiga och moraliskt klandervärda jämfört med andra barn inom samhällsvården och hålls ansvariga för sitt eget beteende.

Jag har också sett en fragmentering av det samhälleliga ansvaret där barns individuella rättigheter förväntas reglera användningen av tvång. Därmed görs barnen ansvariga för att förverkliga sin rätt till en trygg och säker vård.

Vem har nytta av dina resultat?

– Jag hoppas att de ska tas i beaktning i de utredningar som nu är på gång. Det händer väldigt mycket just nu.

→ Jonna Renneskog

GÖR: Doktor i kriminologi vid Stockholms universitet

AKTUELL MED: Avhandlingen "Children in coercive care as 'Responsibilized Becomings': On rights and responsabilization in the Swedish welfare state."

 Debatt

”Socionomer kan ta en central roll i att skapa en inkluderande värld, där alla individer, **inklusive flyktingar**, ges möjlighet att bygga en ny och stabil tillvaro.”

Tony Mickelsson
Blomqvist, lektor
i socialt arbete
vid Södertörns
högskola

FOTO: PRIVAT

”VISSA GRUPPER AV FLYKTINGAR PREMIERAS ÖVER ANDRA”

Vi lever i en tid av multipla kriser, där en sådan kris inbegriper den ryska invasionen av Ukraina som startade den 24:e februari, 2022. Konflikten har tvingat cirka åtta miljoner människor på flykt, och räknas idag som en av de extremaste humanitära kriserna vi har haft i Europa i modern tid. Till Sverige har det anlänt ungefär 50 000 ukrainska människor, detta följt på den så kallade flyktingkrisen under 2015 och framåt då cirka 160 000 människor från primärt Syrien, Afghanistan och Irak sökte asyl i Sverige.

TROTS ATT MÄNNISKOR som flyr krig har många gemensamma nämnare som tillsammans resulterar i att det är en utsatt grupp, har den rådande konflikten kastat ljus på en särbehandling av ukrainska flyktingar jämfört med de människor som kom från 2015 och framåt. Populistiska utspel av politiker har utmålat ukrainare som mer ”värdiga” och i behov av ett gott mottagande, där den demografiska sammansättningen, europeisk identitet och kulturell närhet gör dessa till mer ”förtjänta” av mottagarländerns beskydd, än andra grupper som är kulturellt mer avlägsna. Forskningen är också tydlig med att vissa grupper av flyktingar premieras över andra, och detta har blivit extremt tydligt under kriget i Ukraina. Ett exempel är Polen, som vägrade ta emot flyktingar under 2015, men som bara under de två första månaderna av konflikten tog emot cirka tre miljoner ukrainare.

HUMANITÄRA KRISER som dessa är ett enormt stresstest för de professioner och grupper som arbetar med sociala problem och mänskliga rättigheter. I mitt forskningsfält om socialt arbete i civilsamhället undersökte jag de första initiativen inom svensk idrott som upprättades för ukrainska flyktingar.

Resultaten speglade observationer från många andra samhällssfärer: ukrainska flyktingar positionerades ofta mot andra grupper, där många menade på att de var ”redo att kavla upp ärmarna” – det vill säga, redo att jobba och bidra, jämfört med andra grupper som upplevdes som mindre villiga att bidra, och integreras. Ibland var sådana uttalanden ogrundade i egna erfarenheter, och baserades på en generell bild av olika flyktinggrupper.

Andra uttalanden förankrades ofta i att man kände mer empati för ukrainare för att konflikten var geografiskt närmre än tidigare konflikter. När vissa grupper positioneras mot andra kan det bidra till exkluderande mekanismer, där exempelvis exkludering från föreningar i civilsamhället kan inverka på utsatta gruppers meningsfulla fritid.

Men än mer akut och viktigt är att se till att denna positionering inte sker inom professionellt socialt arbete, där socionomen befinner sig i en maktposition.

DET SOCIALA arbetet har en grundläggande uppgift att skapa en inkluderande miljö för flyktingar oavsett deras bakgrund. Genom att följa etiska riktlinjer i sitt arbete, såsom principen om respekt för alla individers värdighet

”Lika tillgång till stöd och tjänster ska säkerställas, oavsett nationalitet, kön, ålder eller någon annan kännetecknande faktor.”

och rättigheter, kan socionomer skapa en atmosfär där diskriminering inte tolereras. Lika tillgång till stöd och tjänster ska säkerställas, oavsett nationalitet, kön, ålder eller någon annan kännetecknande faktor. Detta är avgörande för att främja social rättvisa och en rättvis behandling av flyktingar.

När vi ser exempel på att vissa grupper premieras bör det vara en påminnelse till professionen om att försvara principen om likabehandling. Socionomer har en moralisk skyldighet att agera som företrädare för de mest utsatta individerna i samhället, och detta innefattar att adressera hinder som står i vägen för lika behandling och rättvisa.

Inom det professionella sociala arbetet har socionomer en särskilt betydelsefull position. Deras kompetens och handlingsförmåga är nyckelfaktorer när det gäller att påverka utsatta gruppers liv på avgörande sätt. Genom att vara medvetna om och agera mot särbehandling kan socionomer ta en central roll i att skapa en inkluderande värld där alla individer, inklusive flyktingar, ges möjlighet att bygga en ny och stabil tillvaro.

Det är genom att ständigt arbeta för dessa mål som socionomer uppfyller sitt uppdrag att främja mänskliga rättigheter och social rättvisa i samhället. ◀

➔ VAD TYCKER DU?

VILL DU SKRIVA REPLIK?

Debattera vidare på vår facebookside eller på LinkedIn. Vill du skriva en replik så skicka den till redaktionen@socionomen.se.

En kunskapsbaserad socialtjänst

Barnets bästa, 8u

I boken redogörs för barnets rättsliga ställning i familjen och hur barns rätt tillgodoses vid fastställande av föräldraskap och familjetillhörighet.

Anna Singer

ISBN: 978-913902899-4

LSS-boken, 3u

Boken är tänkt som ett stöd åt handläggare och förtroendevalda inom kommuner och regioner som ska fatta beslut enligt LSS eller hantera frågor med anknytning till lagen.

Ellinor Englund, Ylva Lindblom

ISBN: 978-913902753-9

LSS – konkreta ärendefrågor, 2u

Boken är tänkt att utgöra ett bedömnings- och tankestöd kring de ofta förekommande frågor som kommuner och handläggare brottas med.

Finn Kronsporre

ISBN: 978-913902629-7

Patientens rätt och vårdens ansvar, 1u

Boken beskriver det övergripande systemet för hälso- och sjukvårdens reglering.

Ebba Sverne Arvill, Anders Printz

ISBN: 978-913902771-3

Barn som tvingas välja bort en förälder, 2u

Boken vänder sig till såväl professionella som stöter på föräldraalienation i sina yrkesutövningar som till drabbade familjer och andra som är i behov av kunskap.

Anna Lytsy, Christina Bergenstein

ISBN: 978-913902595-5

Sett, läst, hört

Utifrån klientens berättelse

FACKLITTERATUR

Beroende i praktiken. Förstå, bemöta och samverka

Carina Bång, Lotta Borg Skoglund, Ingrid Kristoffersson-Rosin, Lotta Bratt Becker.
Natur och kultur.

I Sverige lider i dag minst 430 000 personer av beroende av alkohol eller narkotika, och ännu fler uppvisar en problematisk konsumtion. Antagligen är den verkliga siffran ännu högre, eftersom statistiken bygger på självrapporterade data. Problemet är alltså utbrett. Den här boken riktar sig till läsare som i sina yrken möter dessa individer och deras anhöriga, som socionomer, boendestödjare och psykologer, och som behöver ett kunskapsstöd. Forskning kompletteras av intervjuer med personer som har haft beroendesyjukdom men som nu är drogfria och utbildade till behandlingspedagoger och terapeuter. Deras berättelser har varit bestämmande för bokens innehåll, och kapitlen behandlar ämnen som kroppslig och psykiatrisk samsjuklighet, processen från skadligt till

kontrollerat bruk, samtalsledarens roll och beroendets biologi och kemi.

Lotta Borg Skoglund är docent vid Uppsala universitet, överläkare i psykiatri och grundare av SMART Psykiatri, och Carina Bång är beteendevetare, anhörigterapeut, och certifierad CRAFT-terapeut. Ingrid Kristoffersson-Rosin och Lotta Bratt Becker är båda socionomer med lång erfarenhet, den första bland annat som case manager vid socialförvaltningen i Stockholms stad och den senare som chef och medarbetare inom socialtjänsten.

Tim Andersson

Stalkning och olaga förföljelse i yrkeslivet. Förebygga, bedöma, hantera

Benjamin Carlander, Jakob Carlander.
Gothia kompetens.

Urtypen för en stalkare är en man som övergivits av en kvinna, och som inte accepterar uppbrottet. Det finns dock också en annan sort. Boken *Stalkning och olaga förföljelse i yrkeslivet* är skriven för dem som "i sitt arbete plötsligt hamnat i obekanta och obehagliga situationer då en annan person trängt sig innanför den privata sfären och gjort både arbetsliv och privatliv till en skrämmande tillvaro", som det heter i förordet. Ett av exemplen är socialsekreteraren som för tredje gången upptäcker att någon har skurit sönder hennes bildäck.

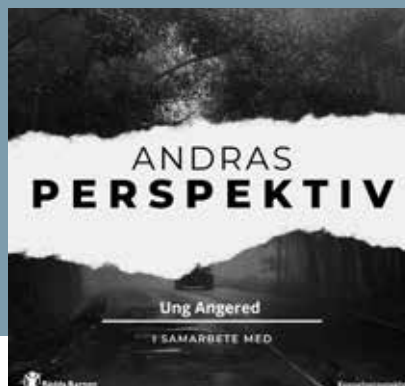
Boken tar sig an ämnet med fallbeskrivningar och exempel, och reder ut sådant som orsaker, riskfaktorer och kännetecknande beteenden hos förövaren. Den erbjuder också verktyg och strategier för att överleva mentalt.

Jakob Carlander är legitimerad psykoterapeut och Benjamin Carlander legitimerad psykolog. Båda har stor erfarenhet av stalkerproblematik, särskilt inom offentlig sektor.

Tim Andersson

PODD: ANDRAS PERSPEKTIV

I den här podden vänder och vrider Eli Abdo och Andreas Wetterberg, båda vid Socialförvaltningen Nordost i Göteborg, på olika samhällsfrågor. Målet är att öka förståelsen och bredda lyssnarnas syn på olika samhällsfenomen.

Vinterns nya socionomfilmer!

Text: Fredrik Söderlund

1 May December

Gracie har ett förlutet som skapade katastrofala rubriker för 20 år sedan. När skådespelaren Elizabeth ska researcha inför en film om skandalerna börjar begravda hemligheter sippra fram. Filmen har ett sofistikerat, krypande obehag som vägrar

släppa taget. Julianne Moore och Natalie Portman storspelar i detta thrillerdrama som bygger på en sann historia. Regissören Todd Haynes har tidigare gjort "Carol", även den en identitetshistoria med två kvinnor i huvudrollerna.

Premiär 8 mars
(Scanbox Entertainment)

2 The Eternal memory

"Utan minnen har vi ingen identitet". Citatet sammanfattar både smärtsamt och vackert relationen mellan Augusto och Paulina, där maken långsamt tynar bort i Alzheimers. De har varit tillsammans i 25 år och det är oerhört intressant att följa processen kring hågkomster och att leva med en diagnos. Det är livsbejakande, varmt, sorgset och starkt. Paretts kärlek övervinner det mesta med hjälp av förnimmelser, historier, bilder och skärnor från det förgångna. The Eternal memory är en strålande dokumentär.

Går på bio
(Edge Entertainment)

3 Ombord på Adamant

Dagcentret L'Adamant ligger på en stor husbåt på Seinefloden i Paris. Vi blir introducerade för en rad olika karaktärer och personer med trasiga bakgrunder eller bakslag i livet. Det handlar om att hitta en trygg plats i en värld som präglas av psykisk ohälsa. Som åskådare sitter du lika ofta med ett leende på läpparna, som med gråten i halsen. Den känslan kan bara en skarpsinnig och oerhört empatisk dokumentärfilmare skapa. Filmen blir också en skildring av den psykiatriska vårdens prioriteringar och utmaningar.

Premiär 16 februari (Njutafilms)

Papper, penna och patos

På socionomdagarna håller jag en skrivworkshop. Det kommer kommunalråd, kuratorer, socialsekreterare som arbetar med ekonomiskt bistånd och uppsökande verksamhet. Det kommer forskare, diakoner, lärare. Det kommer präster, projektledare, chefer. Terapeuter, handläggare och familjerådgivare. Hur skriva en socialt angelägen bok?

PÅ WORKSHOPEN viftar jag med Éléonore Merciers bok, *Han bara slog och slog* (2010). Som inte är en roman, men inte heller en essä. Éléonore Mercier arbetar som jourtelefonist på en organisation mot kvinnomisshandel. Under 17 år skriver hon dagligen ner första meningen i varje samtal hon tar emot. Boken kommer att bestå av 1653 utvalda meningar som tillsammans bildar en kör av röster:

*Min pappa är våldsam mot hela familjen
Min syster har märken i ansiktet
Jag hörde ljud från grannarna
Jag är sjuksköterska, jag ringe angående ett fall
Jag har lidit i åratal
Jag har en kollega vars man är ett monster*

SKRIFTEN RÖNTE stor uppmärksamhet, översattes till flera språk och är det bästa jag läst om våld riktat mot kvinnor.

FOTO: SARA MACKAY

Susanna Alakoski,
socionom och författare.

IBLAND TÄNKER jag på framtidens litteratur med bävan. Men jag ser med stor förväntan också fram emot den. Säkert har vi stor brinnande litteratur, fiktiv och/eller dokumentär i pipeline. Kanske är den skriven utifrån oron över den sociala nedbrytningskedja som pågått sedan 1980-talet? Kanske vittnar den om hur staten dragit sig tillbaka inom en mängd människovärliga områden, att sociala problem åter igen individualiseras? Kanske höjs det röster om kortsiktiga effektiviseringskrav och marknadslösningar på sociala hjärtefrågor som ödelägger såväl idéer som verksamheter? Kanske skrivs det om Försäkringskassans och socialtjänstens handläggare som mot sin vilja har utvecklats till en slags ”den egna budgetens grindvakter”, vars uppgift är att stänga ute de klienter de egentligen

vill, kan, och är satta att hjälpa? Kanske får vi läsa om narkotikans påverkan på samhället? Kanske om modern fattigdomsproblematisering? Kanske kommer vi att se alster om anhörighetsfrågor? Kanske kommer nedgångna bostäder och otrygga förhållanden att vara i fokus? Kanske kommer framtidens litteratur att handla om barn som blivit felaktigt diagnostiserade i denna vår tid då vi i så hög grad fokuserar på beteende och inte psykosociala hemförhållanden? Kanske om subutex-behandlingar och vidriga förhållanden på Sis-hem? Kanske kommer vi att få läsa inside-berättelser om gängkriminalitet? Kanske kommer bristerna i våra nuvarande trygghets-system att skärskådas?

JAG VET INTE, men när det kommer till dramatiska samhällsomvälvningar som visat sig få stora konsekvenser för många individer, det vill säga för kollektivet, är socionomerna ofta experterna. Tror också det är därför så många vill skriva.

MIN ENKLA TES på socionomdagarna är att fler sociala eldsjälur skulle kunna göra en Éléonore Mercier. Det enda som egentligen krävs är sinnesnärvaro nog att förstå vilket unikt och viktigt material som ibland finns att tillgå bara genom att varje dag gå till jobbet. Utöver det behövs endast papper, penna, patos och tålmod. ◀

→ FLER KRÖNIKOR: HITTAR DU PÅ SOCIONOMEN.SE

Fängelseprästen som vill ta risker – för att kunna göra mål
HANNA BACKMAN

Att säga sig vara ”färgblind” är inte att vara antirasistisk – tvärtom
BARAKAT GHEBREHAWARIAT

Var är kufarna?
CLARA TÖRNVALL

PSYKOTERAPI MED KRIMINELLA

Trycket på landets avhopparverksamheter är högre än någonsin. Många gängkriminella har varit med om väldigt mycket i unga år.

Hur kan psykoterapi hjälpa dem att klara ett svenssonliv?

→ I din brevlåda den **13 mars**.

POSTTIDNING B
Socionomen
Box 12 800
112 96 Stockholm

ANNONS

nytida

Nytidas familjehem med barnen i centrum

Vi på Nytida erbjuder jour-/familjehem, förstärkta familjehem och behandlingsfamiljer. Vi kan ta emot barn och ungdomar i behov av skydd eller barn som ska placeras tillsammans med en förälder. Barnets bästa är alltid vårt fokus.

Kontakta oss så berättar vi mer:
placeringsforfragan@nytida.se eller 020-66 20 20